

Η ορθογραφική ποικιλία στα νεοελληνικά λεξικά

Γεώργιος Σέρρης

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

ABSTRACT

Although spelling variety has existed in Greek since the antiquity, it recently has gained wider dimensions after the publication of certain Modern Greek dictionaries. In this article we aim at presenting the spelling choices of the two most recent dictionaries of Modern Greek, by comparing them with two earlier popular dictionaries. This comparison of dictionaries is made in the light of the rules of school grammar, which regulates the spelling of education and administration. We also present our conclusions and concerns stemming from the analysis of spelling choices of the dictionaries studied, as well as suggest solutions to the problem.

ΛΕΞΙΕΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: νεοελληνικά λεξικά, ορθογραφία, ορθογραφική ποικιλία, σχολική γραμματική

1. Εισαγωγή

Η Ιορδανίδου (1998, 2014) σε προηγούμενες μελέτες της έχει ερευνήσει ενδελεχώς τις ορθογραφικές επιλογές των Λεξικών Τεγόπουλου-Φυτράκη (*Ελληνικό λεξικό*, 1989, εφεξής ΜΕΛ),¹ Πατάκη (*Σύγχρονο λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας*, 1991, εφεξής ΣΛΝΓ), Κριαρά (*Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας*, 1995, εφεξής ΝΕΛ), Μπαμπινιώτη (*Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*, 1998, εφεξής ΛΝΕΓ) και *Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών (1998, εφεξής ΛΚΝ). Μολαταύτα, από το 1998 έως σήμερα έχουν μεσολαβήσει άλλα δύο λεξικά, τα οποία καταγράφουν τη νεοελληνική γλώσσα, όπως έχει διαμορφωθεί στη συγχρονία της. Το πρώτο είναι το *Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας* (2014, εφεξής ΧΛΝΓ) της Ακαδημίας Αθηνών και το άλλο είναι το *Μεγάλο ηλεκτρονικό λεξικό νεοελληνικής γλώσσας* (ΜΗΛΝΕΓ) των εκδόσεων Πατάκη.

Στην παρούσα εργασία επιλέξαμε να εξετάσουμε τις ορθογραφικές πρακτικές των δύο αυτών νεότερων λεξικών αντιπαραβάλλοντάς τα με τα ΛΚΝ και ΛΝΕΓ, τα οποία έχουν συμβάλει καθοριστικά στη διεύρυνση της λεξικογραφίας στην Ελλάδα, χωρίς ωστόσο να υποτιμούμε την αξία και των υπόλοιπων γενικών λεξικών που αναφέρθηκαν προηγουμένως (πρβ. Τράπαλης 2009: 1150-1157). Ερευνούμε ενδελεχώς τις διπλές, τριπλές ή πολλαπλές γραφές που προτείνονται –για πρώτη φορά σε τέτοιο βαθμό– από το ΧΛΝΓ και –σε μικρότερο βαθμό– από το ΜΗΛΝΕΓ σε σχέση με τις αντίστοιχες γραφές των άλλων δύο λεξικών, πάντα υπό το πρίσμα των ρυθμίσεων της σχολικής Γραμματικής. Δηλαδή αφενός ελέγχουμε αν εφαρμόζονται οι κανόνες της σχολικής ορθογραφίας στα δύο νεότερα λεξικά και αφετέρου προσπαθούμε να διαπιστώσουμε τις διαστάσεις που έχει λάβει η ορθογραφική ποικιλία στη σύγχρονη λεξικογραφία.²

Οι ορθογραφικές ρυθμίσεις που υιοθετούνται από το παρόν άρθρο είναι σύμφωνες με τη σχολική Γραμματική, που, άλλωστε, αποτελεί την επίσημη Γραμματική της διοίκησης και της εκπαίδευσης του ελληνικού κράτους. Με τον όρο «σχολική γραμματική» αναφερόμαστε στα ομώνυμα εγχειρίδια του Δημοτικού και του Γυμνασίου, δηλαδή τη *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού* (Φιλίππακη-Warburton κ.ά. 2012) και τη *Γραμματική νέας ελληνικής γλώσσας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου* (Χατζησαββίδης & Χατζησαββίδου 2012). Εφόσον αυτά τα δύο εγχειρίδια δεν αμφισβήτησαν τις

¹ Στην παρούσα εργασία αναφερόμαστε στο *Μεΐζον ελληνικό λεξικό* (2002³).

² Υπογραμμίζεται ότι το παρόν άρθρο εξετάζει μόνο τα γενικά λεξικά που αναφέρθηκαν και όχι ορθογραφικά λεξικά. Επίσης, όταν γίνεται λόγος για τον *Ορθογραφικό οδηγό* Τριανταφυλλίδη, δεν αναφερόμαστε σε κάποιο αυτοτελές έργο του εν λόγω συγγραφέα, αλλά σε ένα τμήμα της «Μεγάλης» του Γραμματικής (βλ. Τριανταφυλλίδη κ.ά. 2002 [1941]: 405-428).

ορθογραφικές ρυθμίσεις της Γραμματικής του Τριανταφυλλίδη, δεχόμαστε απερίφραστα τους κανόνες του *Ορθογραφικού οδηγού* του.

2. Οι ορθογραφικές επιλογές των νεοελληνικών λεξικών

Το αναγνωστικό κοινό συμβουλευτεί συνήθως ένα λεξικό για να διαπιστώσει πώς ορθογραφείται κάποια λέξη, διότι παραδοσιακά το λεξικό θεωρείται έργο αναφοράς για τέτοια ζητήματα (βλ. Hartmann 2015: 142-143). Επιπλέον, οι ορθογραφικές επιλογές κάποιου λεξικού συνήθως αποτελούν το πρωταρχικό κριτήριο για να επιλέξει κανείς το λεξικό που θα συμβουλευτεί (Tseronis & Iordanidou 2009: 178). Ωστόσο, θα βρεθεί προ εκπλήξεως αν συμβουλευτεί περισσότερα από ένα, διότι οι ορθογραφήσεις ποικίλλουν μεταξύ τους.

Διεθνώς είναι κοινός τόπος των λεξικών, όσον αφορά το πεδίο της ορθογραφίας, να έχουν ως πρότυπο τις ορθογραφικές ρυθμίσεις της τυποποιημένης (standard) γλώσσας (δηλαδή όπως αυτή έχει κωδικοποιηθεί από τις επίσημες γραμματικές και τα λεξικά) και να παρουσιάζουν, όσο είναι δυνατόν κάτι τέτοιο, μια ορθογραφική ομοιομορφία. Όσον αφορά τα αγγλικά λεξικά, διπλές ορθογραφήσεις παρατηρούνται λ.χ. λόγω της διαφοράς στη γραφή μεταξύ βρετανικών και αμερικανικών αγγλικών (βλ. Baron 2011: 12).

Τη δεκαετία του '90 κυρίως άρχισαν οι πρώτοι κλυδωνισμοί στα σταθερά έως τότε ερείσματα της απλοποιημένης ιστορικής ορθογραφίας με την έκδοση των νεοελληνικών λεξικών του Κριαρά και ιδιαίτερα με αυτό του Μπαμπινιώτη, τα οποία διαφοροποιούνται αρκετά από τις θέσεις της επίσημης σχολικής Γραμματικής, υιοθετώντας ιδιαίτερες ορθογραφήσεις, ξένες από τις αρχές που διέπουν τη νεοελληνική ορθογραφία. Τα υπάρχοντα λεξικά πριν την έκδοση των ΛΝΕΓ και ΝΕΛ, *Ελληνικό λεξικό* (μετέπειτα ΜΕΛ) και ΣΛΝΓ, ακολουθούσαν σχεδόν πιστά τη σχολική ορθογραφία με ελάχιστες αποκλίσεις, που δεν οφείλονταν σε αμφισβήτηση αρχών (Ιορδανίδου 1998, 2014: 284-285, Παπαναστασίου 2008: 160-161, Tseronis & Iordanidou 2009: 178, πρβ. Χάρης 2015: 34-37).

Ήδη από το 1998 ξεκινά η συζήτηση για το αν η ορθογραφία μας θα πρέπει να είναι ιστορική, για το πόσο ιστορική πρέπει να είναι και για τους στόχους που θα πρέπει να εξυπηρετεί (Κακριδής-Φερράρι 2008: 374), ουσιαστικά άρχεται μία συζήτηση για θέματα που λύθηκαν το 1976. Η αφορμή για αυτές τις συζητήσεις δόθηκε κυρίως από το ΛΝΕΓ, καθώς διαφοροποιείται από τη σχολική ορθογραφία σε τρεις κατηγορίες λέξεων:

α) σε αυτές που έχουν ελληνική προέλευση όμως δεν είναι ετυμολογικά διαφανείς, όπως *αγόρι*, *βόλος*, *μάννα*, *μαμμή*, *φτειάχνω* κ.ά.

(β) στα αντιδάνεια, όπως *γαρύφαλλο*, *καννέλα*, *ξίγγι*, *ξυπάζω*, *τζύρος*, *τσηρώτο* και

(γ) στις λέξεις λατινικής (ή υστερολατινικής) προέλευσης που έχουν εισαχθεί στα ελληνικά πολύ παλιά, όπως *βούλλα*, *κελλάρι*, *κελλί* κ.ά.

Το ΛΝΕΓ δεν δέχεται τις ορθογραφικές απλοποιήσεις (αρχή της απλούστερης γραφής), επιλέγοντας γραφές που βασίζονται αυστηρά στην ιστορική αρχή, δηλαδή εφαρμόζοντας αυστηρά την ετυμολογία³ (βλ. Πίνακα του Παραρτήματος) (Παπαναστασίου 2008: 161, Tseronis & Iordanidou 2009: 179, Χαραλαμπίδης 2001, πρβ. Μπαμπινιώτης 2018: 255-259). Παραδείγματα της ακραιφνούς τήρησης της ιστορικής αρχής είναι τα εξής: *αγόρι*, *λόζυγγας*, *μαμμά*, *φιλαινάδα* κ.ά. Ωστόσο, δεν τηρεί σε όλες τις περιπτώσεις την προηγούμενη αρχή, π.χ. *φάλαινα* (αλλά γράφει *διωρία*, *παππάς* κ.λπ.).

Ο βασικότερος λόγος για τις προηγούμενες ορθογραφικές αποκλίσεις είναι ότι το ΛΝΕΓ θέλει να προβάλλει την ιστορική συνέχεια της ελληνικής γλώσσας από τα αρχαία χρόνια έως σήμερα (πρβ. Χάρης 2008) και αυτό γίνεται φανερό από το πεδίο της

³ Ουσιαστικά, διαφοροποιείται σε επίπεδο αρχών (πρβ. και Ιορδανίδου 2014: 284).

ετυμολογίας του. Ωστόσο, το ΛΝΕΓ είναι ένα λεξικό το οποίο μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στο εκπαιδευτικό και μαθητικό κοινό και για αυτόν τον λόγο δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως ορθογραφικός οδηγός στο σχολείο χωρίς παράλληλη αναφορά σε λεξικά που να ακολουθούν την επίσημη ορθογραφία (Αργυρόπουλος 2015: 50, 53).

Ακόμα, αξίζει να σημειωθεί ότι παρατηρούνται αλλαγές στις ορθογραφίες λέξεων ανάμεσα στο ΛΝΕΓ και στο *Ετυμολογικό λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας* (εφεξής ΕΛ) του ίδιου συντάκτη οι οποίες συνήθως οφείλονται σε αναθεώρηση των ετυμολογιών του ΛΝΕΓ, π.χ. *κομμουνισμός* (ΛΝΕΓ) – *κομμουνισμός & κομμουνισμός* (ΕΛ), *καμιλαύκι* (ΛΝΕΓ) – *καμηλαύκι* (ΕΛ), *λόγγος* (ΕΛ) και όχι εναλλακτικά *λόγκος* (όπως στο ΛΝΕΓ), *πουγγί* (ΕΛ) και όχι *πουγκί* (και οι δύο γραφές στο ΛΝΕΓ), *στρίγγλα* (ΕΛ) και όχι εναλλακτικά *στρίγκλα* (διπλή γραφή στο ΛΝΕΓ). Ακόμα, το ΕΛ καταχωρίζει μόνο τη γραφή *χερουβίμ*, ενώ το ΛΝΕΓ τα *χερουβείμ & χερουβίμ*, παρόμοια το ΕΛ μόνο τη γραφή *σεραφίμ*, ενώ στο ΛΝΕΓ *Σεραφείμ*. Επιπλέον, το ΕΛ αναθεωρεί γραφές που συμφωνούν με τη σχολική ορθογραφία, π.χ. *κάρο* (ΕΛ), χωρίς να θεωρεί το *κάρρο* ορθότερη (ΛΝΕΓ), *καψόνι* (ΕΛ) και όχι *καψώνι* (ΛΝΕΓ) κ.ά. Επιπρόσθετα, διαφορά στις ορθογραφίες των λέξεων παρατηρείται και στις διαφορετικές εκδόσεις του ΛΝΕΓ, βλ. ενδεικτικά *ζήλια* (στη Β΄ έκδοση) – *ζήλεια* (στη Γ΄ έκδοση).

Αναφορικά με το ΝΕΛ, ο Παπαναστασίου (2008: 160) θεωρεί ότι δεν προξενεί ερωτηματικά για τις ορθογραφικές του επιλογές, παρόλο που δεν είναι απόλυτα ταυτόσημες με αυτές της σχολικής Γραμματικής, ενώ η Ιορδανίδου (1998) επισημαίνει ότι με το λεξικό αυτό τίθεται το ζήτημα της αμφισβήτησης των αρχών για τη ρύθμιση της νεοελληνικής ορθογραφίας, χωρίς να αναφέρεται κάτι τέτοιο στα Προλεγόμενά του – κάτι που επιβάλλεται να γίνει. Επίσης, η ίδια υποστηρίζει ότι, όταν παρεκκλίνει από τις ρυθμίσεις της σχολικής Γραμματικής, δεν αιτιολογεί την άποψή του αυτή. Κάποιες από τις ορθογραφίες του ΝΕΛ είναι οι εξής: **βαργεστημένος*, **βούλλα*, **βώλος* (αλλά *βολοδέρνω*), **ζήλεια*, **κρωντήρι*, **μέγγενη* (αλλά *γαρίφαλο*), **πουγγί*, **ρωδάκινο* κ.ά. (αλλά *κελάρι*, *κελί*, *μακελειό*). Για τις προηγούμενες γραφές δεν υπάρχει σαφές κριτήριο που να ρυθμίζει την ορθογράφησή τους, καθώς δεν ακολουθεί την ίδια πρακτική σε όλες τις λέξεις που ανήκουν στην ίδια κατηγορία.

Το πρόβλημα με το ΛΝΕΓ και το ΝΕΛ είναι ότι προσπαθούν να καθορίσουν de facto την ορθογραφία των λέξεων χωρίς να έχει προηγηθεί εκτενής παράθεση των αρχών στις οποίες στηρίζονται και επαρκής αιτιολόγηση των ορθογραφίσεων που προτείνουν.⁴ Και τα δύο λεξικά παραμένουν προσηλωμένα στην ιστορική ορθογραφία, ιδίως το ΛΝΕΓ (με κάποιες εξαιρέσεις, π.χ. *αγόρι* αλλά *τραβώ* και όχι *τρανώ*, *βαλλάντιο* αλλά *φάκελος* και όχι *φάκελλος*) με αποτέλεσμα να μην ανταποκρίνονται στις ανάγκες των χρηστών της κοινής νέας ελληνικής (Tseronis & Iordanidou 2009: 179).

Μολαταύτα οι συζητήσεις για την ιστορικότητα της ορθογραφίας, δηλαδή αν η ορθογράφηση των λέξεων θα ρυθμίζεται απόλυτα βάσει της ετυμολογίας τους (βλ. ΛΝΕΓ) ή αν θα ακολουθεί την ετυμολογία με εξαιρέσεις ή απλοποιήσεις (βλ. σχολική Γραμματική), έχουν μείνει σε επίπεδο ειδικών και δεν έχουν γενικευτεί σε ευρύτερες ομάδες (Κακριδή-Φερράρι 2008: 374-375). Όσον αφορά το ΛΚΝ, είναι φανερό ότι ακολουθεί τις ρυθμίσεις της σχολικής Γραμματικής, με κάποιες αποκλίσεις οι οποίες δε θέτουν ζήτημα αμφισβήτησης αρχών (Ιορδανίδου 2014: 284, Κακριδή-Φερράρι 2008: 373, πρβ. Χάρης 2015: 36). Στην Εισαγωγή του ΑΛΝΕ (2002: ιθ΄) διαβάζουμε ότι το ΛΚΝ κάποιες φορές «απομακρύνεται αδικαιολόγητα» από τις αρχές της Γραμματικής Τριανταφυλλίδη, π.χ. *βεγγέρα*, *γίββονας*, *γκολκήπερ*, *κομμουνισμός*, *σπαγγέτι*. Μολαταύτα, αυτές οι διαφοροποιήσεις είναι λίγες και δε γίνονται συστηματικά. Ο Αργυρόπουλος (2015: 49) επισημαίνει ότι οι μαθητές αλλά και κάθε ενδιαφερόμενος

⁴ Μόνο το ΛΝΕΓ παραθέτει κάποια γενικά στοιχεία για τις αρχές που ακολουθεί στο λήμμα *ορθογραφία*.

καλό είναι να συμβουλευέται το ΛΚΝ για θέματα ορθογραφίας, διότι είναι το μοναδικό λεξικό ενηλίκων που «ακολουθεί σε γενικές γραμμές την καθιερωμένη ορθογραφία» και είναι διαθέσιμο και σε ηλεκτρονική μορφή (πρβ. Χάρης, 2008: 76).

Το πρώτο από τα νεότερα λεξικά, το ΧΛΝΓ, στόχο έχει, όπως αναφέρεται στην Εισαγωγή του, να περιγράψει την κοινή νεοελληνική. Όσον αφορά την ορθογράφηση των λημμάτων του, γίνεται βάσει στατιστικών στοιχείων από βάσεις δεδομένων πάντα με χρηστικά και εκπαιδευτικά κριτήρια. Κύριο μέλημα του λεξικού, όπως πληροφορούμαστε, είναι η προσαρμογή των ορθογραφήσεων του σε χρηστικά κριτήρια πρωτίστως, αδιαφορώντας κάποτε για τα επιστημονικά πορίσματα, όταν η χρήση μιας αποκλίνουσας γραφής είναι διαδεδομένη. Είναι φανερό από τις εισαγωγικές πληροφορίες του ΧΛΝΓ ότι οι ρυθμίσεις της σχολικής Γραμματικής δεν φαίνεται να λαμβάνονται ιδιαίτερος υπόψη, καθώς παρατηρείται πλήθος διπλών και τριπλών ορθογραφήσεων χωρίς να υπάρχει διαφανές κριτήριο για την επιλογή τους. Άλλωστε δηλώνεται ρητά ότι «αποφεύγεται συνήθως οποιαδήποτε ρυθμιστική τάση» (Χαραλαμπίκης 2014: 14-16).

Είναι αλήθεια ότι το ΧΛΝΓ δεν παρουσιάζει τις αποκλίσεις του ΛΝΕΓ, π.χ. *γλυτώνω*, *γάπα*, *γροικώ*, *λειώνω*, *λόξυγκας*, *μάννα* (η), *ξενιτιά*, *ξυπάζω*, *ρωδάκινο* κ.ά., όμως πλάι στην επίσημη ορθογραφία, καταγράφει πολλούς αποκλίνοντες ορθογραφικούς σχηματισμούς (τους οποίους θεωρεί ισότιμους με τις επίσημες ορθογραφήσεις), γεγονός που προξενεί προβλήματα, καθώς αυτή η πρακτική δεν είναι σύμφωνη με την ορθογραφική τυποποίηση της κοινής νέας ελληνικής, π.χ. *διορία* & *διωρία*, *οξείδιο* & *οξίδιο*, *παπάς* & *παππάς* (επιλέγει και τους δύο τύπους, ενώ, σύμφωνα με την ιστορική αρχή, θα έπρεπε να υιοθετηθεί η απλούστερη γραφή, εφόσον μαρτυρούνται και οι δύο γραφές στην αρχαία γλώσσα). Άλλες αποκλίσεις που παρουσιάζει από την ιστορική αρχή είναι και οι ακόλουθες (ενδεικτικά): *αμαρτωλός* & *αμαρτολός*, *αρματολός* & *αρματολός*, *κάλυμμα* & *κάλυμα*, *κάππαρη* & *κάπαρη*, *κορύνα* & *κορίνα*, *λυθρίνι* & *λιθρίνι*, *σήτα* & *σίτα*, *χρυσαλλίδα* & *χρυσαλίδα*, *-ώροφος* & *-όροφος* κ.ά. Οι προηγούμενες διπλές ή τριπλές γραφές έρχονται σε αντίθεση με την προαναφερθείσα αρχή, η οποία θέλει τη διατήρηση της γραφής των λέξεων που προέρχονται (ή παράγονται) από την αρχαία ελληνική ή την ελληνιστική κοινή.

Δείγμα της έλλειψης συγκεκριμένου κριτηρίου αναφορικά με τις ορθογραφικές αρχές είναι και τα ακόλουθα παραδείγματα: ενώ λημματογραφεί *γλιτώνω* και *λόξιγκας*, ταυτόχρονα αναφέρει *βογκώ* & *βογγάω*, *κόκαλο* & *κόκκαλο*, *στριγκός* & *στριγγός*, *κλώσα* & *κλώσσα*, *κοκίτης* & *κοκκύτης*, *μαμή* & *μαμμή* (λέξεις με ετυμολογικά αδιαφανή σχέση με την αρχαία). Επιπλέον, δεν εφαρμόζει τις ρυθμίσεις για όλες τις δάνειες λέξεις, π.χ. ενώ γράφει *αβάς*, *βερίκοκο*, *γορίλας* κτλ., ταυτόχρονα αναφέρει *βίσονας* & *βίσωνας*, *βωζίτης* (χωρίς απλογράφηση), *κελί* & *κελλί*, *κάρρο* & *κάρρο*, *μαντίλι* & *μαντήλι*, *μάπα* & *μάπα*, *ξίγκι* & *ξύγκι* κτλ., όμως *βούλα* αλλά *μολυβδόβουλο* & *μολυβδόβουλλο*. Τέλος, αποκλίσεις παρουσιάζει και από την αναλογική αρχή, π.χ. *νεότερος* & *νεώτερος*, *οσιολογιότατος* & *οσιολογιώτατος*, *κανναβάτσο* & *καναβάτσο*, *πηγαιμός* & *πηγεμός*, κ.ά. Ακόμα, το ΧΛΝΓ δεν υιοθετεί κάποια θέση για τα *ρρ* στις σύνθετες λέξεις, καθώς, όπως γίνεται φανερό από την παρούσα έρευνα, ορθογραφεί με *ρρ* και *ρ* ακόμα και τα νεότερα σύνθετα στα οποία δεν θα έπρεπε να εφαρμόζονται οι παλαιότεροι κανόνες για τον διπλασιασμό τους, π.χ. *ηχορύπανση* & *ηχορρύπανση* (βλ. Χαραλαμπίκης 2001: 192).

Σύμφωνα με τις Ιορδανίδου & Καμηλάκη (2019: 73), υποβόσκει μια προτίμηση του ΧΛΝΓ υπέρ της γραφής που καταχωρίζει πρώτα έναντι αυτής που ακολουθεί, χωρίς να υπάρχει σαφές κριτήριο για αυτή την επιλογή. Ως παράδειγμα για τον προηγούμενο ισχυρισμό αναφέρουμε την περίπτωση του *λαγόφθαλμος* & *λαγώφθαλμος* και *λαγώχειλος* & *λαγόχειλος* που πρόκειται για την ίδια περίπτωση λέξεων [< αρχ. α' συνθ. *λαγώς*] ή την περίπτωση του *βογκώ* & *βογγάω* (τα λήμματα δεν παρατίθενται με αλφαβητική σειρά) κ.ά. Ο προηγούμενος ισχυρισμός είναι εμφανής και μέσω των παραδειγμάτων που

χρησιμοποιεί το λεξικό, αφού η ορθογραφία τους είναι σύμφωνη με την πρώτη γραφή που δίνει. Ωστόσο, το γεγονός ότι δεν υπάρχει αναφορά στην επίσημη σχολική γραφή καθιστά προβληματική την επιλογή των εναλλακτικών γραφών (διπλών ή τριπλών) που υιοθετεί ένα τέτοιο γενικό λεξικό.

Όσον αφορά το ΜΗΛΝΕΓ, πρέπει να αναφερθεί ότι δεν υπάρχει διαθέσιμη στον ιστότοπό του η Εισαγωγή του, από την οποία να αντλήσουμε πληροφορίες σχετικά με τις ορθογραφικές πρακτικές που ακολουθεί. Ωστόσο, από την έρευνά μας είναι φανερό ότι δεν είναι απόλυτα συνεπές με τη σχολική ορθογραφία (λαμβάνοντας υπόψη τις διπλές ή πολλαπλές γραφές που προτείνει), έχοντας απομακρυνθεί κατά πολύ από αυτήν αν συγκριθεί με το ΣΛΝΓ⁵ των ίδιων εκδόσεων. Όπως και το ΧΛΝΓ, ούτε το παρόν τηρεί πάντα την αρχή της απλογράφησης σε κάποιες λέξεις της αρχαίας γλώσσας που αποτελούν λατινικά ή υστερολατινικά δάνεια, π.χ. *κάρο* & *κάρρο*, *κολλίγας* & *κολλήγας*, *νονός* & *νοννός*, *ζίγκι* & *ζύγκι* & *ζύγγι* & *ζίγγι* κ.ά. Ωστόσο, αυτή η πρακτική δεν ακολουθείται σ' όλες τις λέξεις της ίδιας κατηγορίας, αφού ορθογραφεί *κασίδα*, *ροδάκινο*, *σέλα* κ.ά. Επιπλέον, δεν τηρεί την παραπάνω αρχή σε κάποιες λέξεις που η προέλευσή τους είναι αδιαφανής με τις αρχαίες από τις οποίες προέρχονται, π.χ. *αγόρι* & *αγώρι*, *γρασίδι* & *γρασσίδι*, *κόκαλο* & *κόκκαλο* κτλ. αλλά *γόπα*, *ψαροκόκαλο* κ.ά. Επιπλέον, δεν δέχεται πάντα την απλογράφηση κάποιων από τα γράμματα του αλφάβητου, π.χ. *κάπα* & *κάππα*, *ξει* & *ξι*, *ρο* & *ρω* αλλά *γάμα*, *μι*, *νι*, *πι*. Τέλος, δεν εφαρμόζει αυτή την αρχή στις λέξεις με απώτερη προέλευση τα εβραϊκά ή τα αραμαϊκά, π.χ. *αβάς* & *αββάς* αλλά *Γόμορα*. Όπως είναι φανερό από τα παραδείγματα, το κριτήριο του ΜΗΛΝΕΓ για αυτές τις διπλές ορθογραφήσεις παραμένει αδιαφανές, καθώς οι ρυθμίσεις του για τις λέξεις που ανήκουν στην ίδια κατηγορία ποικίλλουν. Αποκλίσεις παρατηρούνται και από τις άλλες ορθογραφικές αρχές, π.χ. *μείγμα* και *μίγμα* (αναλογική αρχή).

Να σημειωθεί ότι παρατηρείται το εξής παράδοξο στο ΜΗΛΝΕΓ: ενώ καταχωρίζει τη γραφή *κομμουνισμός* και παραμένει ίδια σ' όλες τις σύνθετες λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια, π.χ. *αναρχοκομμουνισμός*, γράφει *ευρωκομμουνισμός*, ενώ ορθογραφεί *δίευρο*, *πεννηντάευρο* κτλ., ορθογραφεί *εικοσάευρω*, καταχωρίζει *μαντίλι* & *μαντήλι*, αλλά λημματογραφεί *μυζομάντιλο* και *κεφαλομάντιλο*, αλλά *μωρομάντηλο* & *μωρομάντιλο*, *τραπεζομάντηλο* & *τραπεζομάντιλο* κτλ. Επιπρόσθετα, καταχωρίζει τις διπλές γραφές *μουγγός* & *μουγκός* αλλά *μούγγα*, *μουγγαίνω*, *μουγγαμάρα*, *σιγίλιο* & *σιγίλλιο* αλλά *σιγιλογραφία*. Ούτε το ΜΗΛΝΕΓ φαίνεται να υιοθετεί τη θέση της σχολικής Γραμματικής για τα *ρρ* στις σύνθετες λέξεις, π.χ. *αναριγώ* & *αναρριγώ*, που ως νεότερο σύνθετο θα έπρεπε να γραφτεί με ένα *ρ*.

Από τα προηγούμενα παραδείγματα καθίσταται σαφές ότι το ΜΗΛΝΕΓ δεν ακολουθεί μια ενιαία γραμμή για την ορθογράφηση των λέξεων που ανήκουν στην ίδια κατηγορία, χωρίς να παραθέτει τις ορθογραφικές αρχές στις οποίες στηρίζεται. Τέλος, λημματογραφούνται αναρίθμητοι τύποι της λόγιας γλώσσας που δεν ανήκουν στη νόρμα της κοινής νεοελληνικής, π.χ. *φωτογράφιση* – *φωτογράφισις* & *φωτογράφηση* – *φωτογράφησις*, *ψηλάφηση* – *ψηλάφησις* κ.ά., αλλά αυτό δεν αποτελεί το κύριο θέμα της παρούσας έρευνας.

3. Ορθογραφική ποικιλία: Μια έρευνα στα νεοελληνικά λεξικά

Η ορθογραφική ποικιλία, δηλαδή η παράθεση διπλών γραφών με την ίδια αξία, είναι λογικό να υφίσταται έως ένα βαθμό, αφού υπάρχει αυξανόμενη πρόοδος στις ετυμολογικές σπουδές με αποτέλεσμα να αναιρούνται παλαιότερες ορθογραφήσεις ή αν έχουν μεγάλο βαθμό παγίωσης να συνυπάρχουν πλάι στους ήδη υπάρχοντες τύπους (βλ. Παπαναστασίου 2008: 217). Παρόλ' αυτά η ορθογραφική ποικιλία απέκτησε πρόσφατα

⁵ Για παράδειγμα, *ασετιλίνη*, *βαθύριζος*, *βινίλιο* στο ΣΛΝΓ – *ασετιλίνη* & *ασετυλίνη*, *βαθόρριζος*, *βινύλιο* & *βινίλιο* στο ΜΗΛΝΕΓ κ.ά.

μεγάλες διαστάσεις μετά τη δημοσίευση του ΧΛΝΓ και του ΜΗΛΝΕΓ (το οποίο βέβαια δεν είναι τόσο διαδεδομένο στους χρήστες της ελληνικής).

Καίριο όμως είναι το ερώτημα σχετικά με τον βαθμό που θα πρέπει να είναι αποδεκτές οι διπλές ορθογραφίες που προκύπτουν από τη διαδεδομένη χρήση κάποιας γραφής. Βλέπουμε ότι στο ΧΛΝΓ υιοθετείται γενικά η πρακτική για ορθογράφιση των λημμάτων αποκλειστικά και μόνο βάσει στατιστικών κριτηρίων, ανάλογα με το πόσο διαδεδομένη είναι κάποια γραφή. Ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να είναι αποδεκτό, καθώς οι χρήστες της ελληνικής, σύμφωνα με την Ιορδανίδου (2014: 286), δεν ακολουθούν συγκεκριμένα κριτήρια για την ορθογράφιση των λέξεων. Επιπρόσθετα, από έρευνα μικρής κλίμακας του Χαραλαμπίδη (2001: 193), στην οποία οι συμμετέχοντες ήταν αποκλειστικά γλωσσολόγοι, παρατηρούμε ότι οι απόψεις για την ορθογράφιση συγκεκριμένων λέξεων δίστανται και ανάμεσα σε αυτούς, πόσω μάλλον στους μη ειδικούς.

Θεωρούμε ότι είναι καλό ένα γενικό λεξικό να προβαίνει σε ρύθμιση της ορθογραφίας και να μην αρκείται στην παράθεση ορθογραφήσεων που καθιερώνονται από τη χρήση,⁶ αλλά να βασίζεται σε αρχές και κανόνες που έχουν συμφωνηθεί και τηρούνται από την πλειοψηφία των χρηστών της γλώσσας. Στην πραγματικότητα πιστεύουμε ότι η υιοθέτηση πέραν της μιας γραφής αποσκοπεί στην παρακώλυση της ορθογραφικής τυποποίησης με όλες τις αρνητικές συνέπειες που αυτό επισείει. Για παράδειγμα, τι θα γίνει με τη διδασκαλία της ορθογραφίας αν για αρκετές λέξεις είναι επιτρεπτές περισσότερες από μία γραφές; Επιπρόσθετα, η παράθεση εναλλακτικών γραφών υποσκάπτει την ορθογραφική ενοποίηση, που υποστήριξε ο Τριανταφυλλίδης και ο Χατζιδάκις –ο καθένας από τη δική του οπτική, είτε χάρη της ετυμολογικής συνέπειας (βλ. ΛΝΕΓ) είτε χάρη της ευρύτερα διαδεδομένης γραφής (βλ. ΧΛΝΓ) (Παπαναστασίου, 2008: 164).

Για να καταφέρουμε να εξετάσουμε την ορθογραφική ποικιλία στη σύγχρονη και παλαιότερη λεξικογραφία, αξιοποιήσαμε το ΧΛΝΓ εξετάζοντας λήμμα προς λήμμα τις ορθογραφίες του. Θεωρούμε ότι είναι δύσκολο να μην έχουμε καταγράψει το μεγαλύτερο μέρος της ορθογραφικής ποικιλίας των άλλων τριών λεξικών, που ερευνούμε, καθώς, όπως δείχνουμε στη συνέχεια, το ποσοστό των διπλών και τριπλών ή πολλαπλών γραφών (μόνο στο λ. *καμηλαύκι* καταχωρίζονται επτά ορθογραφίες) που εμφανίζονται στο ΧΛΝΓ είναι δυσανάλογο με το αντίστοιχο των υπολοίπων.

Η έρευνά μας δεν ασχολείται με περιπτώσεις ελεύθερα εναλλασσόμενων τύπων, π.χ. *συνέργεια–συνεργία*, παρά μόνο με όσες παρουσιάζουν πρόβλημα στην ορθογράφιση, π.χ. *κατασκοπεία–κατασκοπία*, *μείγμα–μίγμα* κ.λπ. Επιπρόσθετα, δεν εκλαμβάνονται ως τύποι με διπλή ορθογράφιση οι λόγοι που καταχωρίζονται από το ΜΗΛΝΕΓ, π.χ. *ψηλάφηση–ψηλάφησης*, όπως επίσης δεν λαμβάνονται υπόψη λήμματα που φέρουν τον χαρακτηρισμό «εσφαλμένα» στα λεξικά, π.χ. *ρεβίθι & εσφαλμ. ρεβύθι*, *στραβομάρα & εσφαλμ. στραβομάρα*.

Ο Πίνακας του Παραρτήματος σκιαγραφεί το τοπίο, όσον αφορά την ορθογραφική ποικιλία και τις εν γένει ορθογραφικές επιλογές των ΛΚΝ, ΛΝΕΓ, ΜΗΛΝΕΓ και ΧΛΝΓ, παραπέμποντας κάποιες φορές και σε άλλα λεξικά με υποσημείωση, όταν κρίνεται σκόπιμο. Η πρώτη στήλη καταγράφει την επίσημη σχολική ορθογραφία (μαζί με την ετυμολογία⁷) και οι υπόλοιπες τις ορθογραφίες, όπως δίνονται από κάθε λεξικό. Πρέπει να υπογραμμίσουμε το γεγονός ότι στον Πίνακα καταχωρίζονται οι γραφές που

⁶ Για παράδειγμα, αν ακολουθούσαμε το κριτήριο της χρήσης δεν θα είχε επικρατήσει ποτέ η γραφή *καλύτερος*, αλλά θα γράφαμε *καλλίτερος* (Αργυρόπουλος 2015: 52).

⁷ Πηγή αποτελεί το ΛΚΝ για όσα λήμματα καταχωρίζει. Για τα υπόλοιπα αξιοποιήθηκαν τα ετυμολογικά λεξικά Ανδριώτη και Μπαμπινιώτη. Εάν δεν υπήρχε το λήμμα στα προηγούμενα, αξιοποιούνταν συνδυαστικά τα γενικά λεξικά που το καταχωρίζαν.

μπορούν να εντοπιστούν τουλάχιστον σε δύο από τα γενικά λεξικά που επεξεργαζόμαστε. Γι' αυτό δεν έχει καταχωριστεί το σύνολο των διπλών γραφών που αναφέρονται στο ΧΝΑΓ, καθώς δεν ήταν δυνατόν να τις αντιπαραβάλουμε με τις αντίστοιχες των υπόλοιπων λεξικών, π.χ. *τήβεννος* & *τήβενος*, καθώς σε κανένα από τα άλλα τρία λεξικά δεν εντοπίστηκε η δεύτερη γραφή.

Στην προσπάθειά μας να βρούμε το κριτήριο επιλογής των εναλλακτικών γραφών στα ΧΑΝΓ και ΜΗΑΝΕΓ διακρίναμε τις διπλές, τριπλές ή πολλαπλές γραφές τους σε πέντε κατηγορίες με γνώμονα πάντα τη σχολική ορθογραφία:

- (1) ορθογραφήσεις που καταχωρίζονται για πρώτη φορά από το εν λόγω λεξικό,
- (2) ορθογραφήσεις που εντοπίζονται στο ΑΝΕΓ,
- (3) ορθογραφήσεις που εντοπίζονται στο ΑΚΝ,
- (4) αποδεκτές διπλές ορθογραφήσεις,

(5) υπόλοιπες ορθογραφήσεις: εδώ ανήκουν οι περιπτώσεις των γραφών που δεν μπορούσαν να ενταχθούν σε κάποια από τις προηγούμενες κατηγορίες, διότι μια γραφή καταχωριζόταν μόνο στο ένα λεξικό και όχι στο άλλο (ΑΚΝ ή ΑΝΕΓ), π.χ. *στείρα* μόνο στο ΑΚΝ, ή καταχωριζόνταν διπλές γραφές στο ένα και μονή στο άλλο που αποκλίνει της σχολικής ορθογραφίας, π.χ. *παλικάρι* & *παλληκάρι* στο ΑΚΝ και *παλληκάρι* στο ΑΝΕΓ ή *λόγγος* στο ΑΚΝ και *λόγκος* & *λόγκος* στο ΑΝΕΓ.

3.1. Αποτελέσματα ανάλυσης

Συνολικά βρέθηκε ότι το ΑΚΝ καταχωρίζει 25 διπλές γραφές, το ΑΝΕΓ 44, το ΜΗΑΝΕΓ 91 και το ΧΑΝΓ 526. Στον Πίνακα του Παραρτήματος έχουμε σημειώσει τις διπλές γραφές, που, κατά τη γνώμη μας, θα μπορούσαν να είναι αποδεκτές λαμβάνοντας πάντα υπόψη τις ρυθμίσεις της σχολικής Γραμματικής.

Από την ανάλυση των διπλών ή τριπλών ορθογραφήσεων του ΧΑΝΓ βρέθηκε ότι στην πρώτη κατηγορία από αυτές που αναφέρθηκαν πιο πάνω ανήκει το 50,7% των γραφών του λεξικού, στη δεύτερη το 30,1%, στην τρίτη το 5,1%, στην τέταρτη το 10,5% και στην πέμπτη το 3,8%. Όσον αφορά τις διπλές, τριπλές ή πολλαπλές γραφές του ΜΗΑΝΕΓ, στην πρώτη κατηγορία εντοπίσαμε το 25,3% των διπλών/πολλαπλών ορθογραφήσεών του, στη δεύτερη το 50,5%, στην τρίτη το 5,5%, στην τέταρτη το 16,5% και στην πέμπτη το 2,2%.⁸

Από τα ποσοστά αυτά παρατηρούμε ότι το ΧΑΝΓ στην πλειονότητά του καταχωρίζει γραφές που δεν υφίστανται στα γενικά νεοελληνικά λεξικά που εξετάσαμε, είτε γιατί είναι λέξεις του σύγχρονου λεξιλογίου, είτε γιατί οι διπλές και τριπλές ορθογραφήσεις που προτείνει είναι καινοτόμες και λημματογραφήθηκαν λόγω της ευρείας χρήσης τους (π.χ. *αβγατίζω* & *αυγατίζω*, *αντικρίζω* & *αντικρύζω*). Στη συνέχεια παρατηρούμε ότι μεγάλο μέρος του ποσοστού καταλαμβάνουν και οι αποκλίνουσες συνήθως γραφές του ΑΝΕΓ, όχι όμως στο σύνολό τους, π.χ. καταχωρίζει *ελιζήριο* (σχολική ορθογραφία) και *ελιζήριο* (γραφή του ΑΝΕΓ), αλλά *γαρίφαλο* και *κανέλα* (σχολικές γραφές) και όχι εναλλακτικά *γαρύφαλλο* και *καννέλα* (γραφές του ΑΝΕΓ). Μολαταύτα, αξίζει να τονίσουμε ότι σε εξαιρετικά λίγες περιπτώσεις καταχωρίζει λέξεις που υφίστανται στον *Ορθογραφικό οδηγό* Τριανταφυλλίδη, αλλά η ίδια γραφή τους δεν έχει υιοθετηθεί από άλλα γενικά λεξικά, π.χ. *συνήθειο* & *συνήθιο* (λημματογραφείται και στο ΣΑΝΓ), όμως *ιωβηλαίο* και *σκύρο* και όχι *ιοβηλαίο* ή *σκίρο*, που προτείνει ο εν λόγω οδηγός.

Το 5,1% των γραφών που απαντούν στο ΑΚΝ και καταχωρίζονται από το ΧΑΝΓ αποκλίνουν συνολικά από τη σχολική ορθογραφία, ενώ το 3,8% δεν ήταν δυνατόν να

⁸ Πρέπει να τονιστεί ότι τα εν λόγω δεδομένα αντλήθηκαν από το ΜΗΑΝΕΓ στις 21/2/2020, επειδή όμως πρόκειται για ηλεκτρονικό λεξικό μπορεί να γίνουν διορθώσεις οποιαδήποτε στιγμή, οπότε να πάψουν να είναι ακριβή.

ενταχθεί σε κάποια κατηγορία. Μόνο το 10,5% των διπλών ορθογραφήσεων που προτείνει το ΧΛΝΓ είναι δυνατόν να γίνουν αποδεκτές, π.χ. *κτίριο* & *κτήριο* κτλ.

Με τόσες περιπτώσεις ορθογραφικής ποικιλίας είναι επόμενο να υποθέσει κανείς ότι το ΧΛΝΓ έρχεται σε αντίθεση με τον εν γένει χαρακτήρα της ορθογραφίας παρά τη φαινομενική «δημοκρατικότητά» του, οδηγώντας τον αναγνώστη σε ένα ορθογραφικό αδιέξοδο μέσω των εναλλακτικών ορθογραφήσεων που προτείνει. Παρά ταύτα, στην Εισαγωγή του ΧΛΝΓ (Χαραλαμπίκης 2014: 14-15) αναφέρει ότι οι διπλές ορθογραφίες είναι μία από τις αρετές και τις καινοτομίες του λεξικού για τα ελληνικά δεδομένα. Δυστυχώς, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό, κατά τη γνώμη μας, αφού η ορθογραφία είναι τυποποίηση –όχι ποικιλία– και δεν είναι δυνατόν να υπάρχουν τόσοι ελεύθερα εναλλασσόμενοι ορθογραφικοί τύποι, καθώς, εάν υιοθετηθεί αυτή η άποψη από το κοινό, θα καταλήξουμε σε ένα καθεστώς ορθογραφικής αναρχίας.

Τη μερίδα του λέοντος των διπλών γραφών του ΜΗΛΝΕΓ κατέχουν αυτές που απαντούν στο ΛΝΕΓ και στην πλειονότητά τους αποκλίνουν από τη σχολική ορθογραφία. Ωστόσο, να σημειωθεί ότι το 5,5% των γραφών που προτείνονται εναλλακτικά από το ΜΗΛΝΕΓ και απαντούν στο ΛΚΝ αποκλίνουν στο σύνολό τους από τη σχολική ορθογραφία. Επιπλέον, αρκετά μεγάλο είναι το ποσοστό των γραφών που καταχωρίζει για πρώτη φορά αυτό το λεξικό (π.χ. *μουγκός*, *σιγίλλιο* κ.ά.), ενώ το ποσοστό της πέμπτης κατηγορίας είναι αμελητέο. Τέλος, το 16,5% των διπλών γραφών που προτείνει είναι δυνατόν να γίνουν αποδεκτές και με τις δύο ορθογραφίες. Επιπρόσθετα, παρατηρούμε ότι το ΜΗΛΝΕΓ, εκτός από τις διπλές ή τριπλές γραφές, παραθέτει και πολλαπλές σε κάποιες περιπτώσεις, κάτι που είναι εξαιρετικά προβληματικό, διότι θεωρεί ορθές όλες τις δυνατές ορθογραφίες που μπορεί να λάβει μία λέξη, π.χ. βλ. λ. *ζίγκι*. Σίγουρα η προηγούμενη πρακτική πόρρω απέχει από την ορθογραφική τυποποίηση.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι το βασικό λήμμα στο ΜΗΛΝΕΓ είναι συνήθως σύμφωνο με τη σχολική ορθογραφία και η αποκλίνουσα εναλλακτική γραφή που παραθέτει καταχωρίζεται στο πεδίο της ετυμολογίας του με την πληροφορία «Άλλη Γραφή», χωρίς ωστόσο να αναφέρεται ξεκάθαρα ποια είναι η σχολική ορθογραφία. Αν κάποιος πληκτρολογήσει στην αναζήτηση του λεξικού μια από τις αποκλίνουσες γραφές που καταχωρίζει, λαμβάνει την πληροφόρηση ότι πρόκειται για τη διαφορετική γραφή του ορθού λήμματος, π.χ. στο λήμμα *αγώρι* εμφανίζεται η πληροφορία «Διαφορετική γραφή του *αγόρι*».

4. Συμπέρασμα

Συμπερασματικά, το λεξικό που ακολουθεί με μεγαλύτερη συνέπεια τους κανόνες της νεοελληνικής ορθογραφίας συνεχίζει να είναι το ΛΚΝ,⁹ το οποίο όμως είναι επιτακτική ανάγκη να επικαιροποιηθεί, καθώς πρέπει να συμπεριληφθούν ακόμα πολλά λήμματα της σύγχρονης γλώσσας. Όσον αφορά το ΛΝΕΓ,¹⁰ επιβεβαιώνονται και από την παρούσα έρευνα οι πολλές αποκλίσεις του από την επίσημη σχολική ορθογραφία, που οφείλεται σε αμφισβήτηση αρχών· ανέκαθεν άλλωστε οι ορθογραφικές του επιλογές αποτέλεσαν πρόσφορο έδαφος για την έντονη κριτική που του ασκήθηκε (Τράπαλης 2009: 1156).

Με τα ΧΛΝΓ και ΜΗΛΝΕΓ¹¹ τίθεται το θέμα της ευθείας αμφισβήτησης της ορθογραφικής τυποποίησης της κοινής νέας ελληνικής αλλά εν μέρει και της

⁹ Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από τα 141 λήμματα (σε σύνολο 152) που καταχωρίζονται στον Πίνακα από το ΛΚΝ, το 82,2% είναι σύμφωνο με τη σχολική ορθογραφία, ενώ 17,8% αποκλίνει από αυτήν.

¹⁰ Από τα 146 λήμματα που καταχωρίζει ο Πίνακας του Παραρτήματος αντλημένα από το ΛΝΕΓ, το 32,9% είναι σύμφωνο με τη σχολική ορθογραφία, ενώ το 67,1% αποκλίνει από αυτή.

¹¹ Από τις 147 λέξεις που καταχωρίζονται στον Πίνακα του Παραρτήματος από το ΜΗΛΝΕΓ, με τη σχολική ορθογραφία συμμορφώνεται το 58,5%, ενώ το 41,5% αποκλίνει από αυτήν. Το ΧΛΝΓ από τις 152

αμφισβήτησης των ορθογραφικών αρχών της, αφού, εάν τύγγαναν της καθολικής τους αποδοχής, δεν θα πρότειναν τόσες εναλλακτικές γραφές που αντίκεινται σ' αυτές. Οι Ιορδανίδου & Καμηλάκη (2019: 73) υποστηρίζουν για το ΧΛΝΓ ότι «υπονομεύεται η συμβολή του στη διαδικασία της γλωσσικής τυποποίησης με βάση και τις διεθνείς λεξικογραφικές τάσεις περί ορθογραφικής ομοιομορφίας» λόγω των διπλών και τριπλών γραφών που προτείνει.

Εξετάζοντας κανείς τον Πίνακα του Παραρτήματος είναι δυνατόν να διαπιστώσει το χάσμα ανάμεσα στις ορθογραφίες των λεξικών αλλά και κάποιων από αυτά με τη σχολική ορθογραφία. Ο Τριανταφυλλίδης (1965: 27) υποστηρίζει ότι είναι «αντικοινωνικό και άσκοπο να ακολουθεί ο καθένας τις γραφές που νομίζει σωστότερες», καθώς αυτός ο διχασμός δεν οδηγεί πουθενά από τη στιγμή που το θέμα έχει λυθεί οριστικά, με την υιοθέτηση από το ελληνικό κράτος της απλοποιημένης ιστορικής ορθογραφίας. Υπάρχει βεβαίως και η άποψη που υποστηρίζει ότι η ορθογραφία δεν είναι δυνατόν να ρυθμίζεται από μία Γραμματική, καθώς δε σχετίζεται με αυτήν (Μπαμπινιώτης 2018: 257). Αυτό όμως έγινε σε μια εποχή που το γλωσσικό ζήτημα δεν είχε λυθεί και η δημοτική γλώσσα (μετέπειτα κοινή νέα ελληνική) δεν είχε ακόμα προτυποποιηθεί, οπότε ήταν υποχρέωση του κράτους να ρυθμίσει την ορθογραφία του, λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν υπήρχε κάποιο ορθογραφικό λεξικό της δημοτικής (βλ. Τριανταφυλλίδης 1965: 350). Άλλωστε και στην Εισαγωγή του *Ορθογραφικού οδηγού* αναφέρεται ότι δεν είναι έργο της Γραμματικής η ρύθμιση της ορθογραφίας, όμως αυτό έγινε κατ' ανάγκη (βλ. Τριανταφυλλίδης κ.ά. 2002 [1941]: 405).

Για τα σημερινά δεδομένα θεωρούμε εκ των ων ουκ άνευ τη συγγραφή ενός σύγχρονου *Ορθογραφικού λεξικού* που θα βασίζεται στις επαρκείς ρυθμίσεις της σχολικής Γραμματικής και η συγγραφή του οποίου θα τελεί υπό την ευθύνη του ελληνικού κράτους. Είναι αλήθεια ότι ο υπάρχων *Ορθογραφικός οδηγός* της «Μεγάλης» Γραμματικής Τριανταφυλλίδη, αν και είναι πολύ χρήσιμος, δεν περιέχει το σύνολο των λέξεων της ελληνικής, οπότε εγείρονται ερωτήματα ως προς την ορθογράφηση κάποιων από αυτές, λ.χ., πώς θα ορθογραφηθεί τελικά η *αιμομειζία*, το *βαρυγκωμό*, το *ταγγός* (βλ. Πίνακα του Παραρτήματος) ή το *φλησκούνι* (βλ. ΑΛΝΕ, ΛΚΝ, ΛΝΕΓ, ΣΛΝΓ αλλά *φλισκούνι* σε ΜΕΛ, καθώς και Ιορδανίδου 1999: 125); Στην παρούσα εργασία επιχειρήθηκε να δοθεί η σχολική γραφή σε αρκετές λέξεις που δεν καταχώριζε ο *Οδηγός*, λαμβάνοντας υπόψη πάντοτε τους κανόνες της σχολικής Γραμματικής και τη σχετική βιβλιογραφία, οπότε κατέστη σαφέστερη η ανάγκη για τη συγγραφή ενός τέτοιου λεξικού, το οποίο θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και της διοίκησης.

Τέλος, όσον αφορά την ορθογραφική ποικιλία, υπάρχει μια τάση, που ξεκίνησε από το ΛΝΕΓ, της παράθεσης διπλών γραφών, χωρίς όμως να θεωρούνται ισότιμες μεταξύ τους, με τη μορφή σχολίων για την πληροφόρηση του χρήστη της γλώσσας σχετικά με «επιστημονική-ετυμολογική ορθογραφία» μιας λέξης (που συνήθως αναιρεί τη σχολική), για να επιλέξει κατά βούληση όποια θέλει (π.χ. βλ. λ. *διωρία*). Από την άλλη, τα νεότερα λεξικά, το ΧΛΝΓ και –λιγότερο– το ΜΗΛΝΕΓ, καταχωρίζοντας και θεωρώντας ισότιμες πλήθος διπλών, τριπλών ή και πολλαπλών γραφών υπονομεύουν στην πράξη την ορθογραφική τυποποίηση. Η πρακτική αυτή των τριών λεξικών, ιδίως των νεότερων, ουσιαστικά προμηνύει μία ορθογραφική αναρχία, αφού οι χρήστες της κοινής νέας ελληνικής μπορούν ελεύθερα να επιλέξουν όποια γραφή θέλουν. Αν και μία τέτοια πρακτική φαίνεται «δημοκρατική», είναι μόνο κατ' επίφαση, καθώς υποσκάπτει τα ερείσματα της –όχι απόλυτης, αλλά μέχρι πρόσφατα χωρίς αμφισβητήσεις των αρχών της– ορθογραφικής συναίνεσης που επιτεύχθηκε με την εισαγωγή στην εκπαίδευση της

λέξεις του Πίνακα, που καταχωρίζει, με τη σχολική ορθογραφία συμβαδίζει μόνο το 4%, ενώ το 96% των λημμάτων αποκλίνει από αυτή, καθώς προτείνει εναλλακτικές γραφές.

Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη (πρβ. Κακριδή-Φερράρι 2008: 376, Παπαναστασίου 2008: 164).

Επιπλέον, θα πρέπει να μας απασχολήσει και το γεγονός της διδασκαλίας της ορθογραφίας στην εκπαίδευση, καθώς σίγουρα αυτή η μέθοδος που εγκαινιάζεται από τα σύγχρονα λεξικά αντιβαίνει στη θέση του Τριανταφυλλίδη ότι η ορθογραφία πρέπει να μαθαίνεται και από τον τελευταίο πολίτη που φοίτησε στο δημοτικό σχολείο «χωρίς υπερβολικές δυσκολίες» (Τριανταφυλλίδης 1965: 24), διότι για ένα διόλου ευκαταφρόνητο πλήθος λέξεων θα ήταν επιτρεπτές δύο γραφές, ενώ για άλλες όχι (Παπαναστασίου 2008: 164). Βεβαίως, δεν αρνούμαστε την ύπαρξη μιας περιορισμένης ορθογραφικής ποικιλίας, όπως άλλωστε είναι φανερό και από τον Πίνακα του Παραρτήματος. Ωστόσο, δεν είναι δυνατόν να συναινέσουμε σε μια εκτεταμένη παράθεση διπλών γραφών χωρίς ουσιαστικό λόγο. Τελικά, «το σωστό στην ορθογραφία είναι πολλές φορές εκείνο που έχει αποφασιστεί και καθιερώθηκε να γράφεται – αλίμονο αν πρέπει να γίνει δημοψήφισμα για κάθε γραφή» (Τριανταφυλλίδης 1965: 376), αλλά δυστυχώς αυτό δεν φαίνεται να προβληματίζει ιδιαίτερα τα νεότερα λεξικά.

Βιβλιογραφία

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2002. *Αντίστροφο λεξικό της νέας ελληνικής*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. [ΑΛΝΕ]
- Ανδριώτης, Ν. 1983 [1951]. *Ετυμολογικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής*. 3η έκδοση. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Αργυρόπουλος, Β. 2015. *Γιατί να μάθω ορθογραφία και άλλα ορθογραφικά*. Καβάλα: Σαΐτα.
- Baron, A. 2011. *Dealing with spelling variation in early Modern English texts*. PhD thesis, Lancaster University.
- Hartmann, R. R. K. 2015. *Διδάσκοντας και ερευνώντας τη λεξικογραφία*. (Μτφρ. Κ. Χατζηδήμου). 2η έκδοση. Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη.
- Ιορδανίδου, Α. 1998. Η ορθογραφία στα νεοελληνικά λεξικά. *Γλώσσα* 44, 4-21.
- Ιορδανίδου, Α. 2014. Νεοελληνική ορθογραφία: Σχολική γραμματική, αποκλίσεις και γλωσσική χρήση. Στο Ζ. Γαβριηλίδου & Α. Ρεβυθιάδου (επιμ.) *Μελέτες αφιερωμένες στην Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ. Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη*. Καβάλα: Σαΐτα, 279-296.
- Ιορδανίδου, Α. (επιμ.) 1999. *Οδηγός της νεοελληνικής γλώσσας*. Μέρος Α'. Αθήνα: Πατάκης.
- Ιορδανίδου, Α. & Μπατζόγλου, Β. (επιμ.) 1991. *Σύγχρονο λεξικό νεοελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης. [ΣΛΝΓ]
- Ιορδανίδου, Α. (επιμ.) 2007. *Λεξικό της ελληνικής ως ξένης γλώσσας για μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών & ΥΠ.Ε.Π.Θ.
- Ιορδανίδου, Α. & Καμηλάκη, Μ. 2019. Τα λεξικά γενικής γλώσσας: Διεθνείς προδιαγραφές και ελληνικό λεξικογραφικό τοπίο. *Γλωσσολογία* 27, 65-88.
- Κακριδή-Φερράρι, Μ. 2008. Ορθογραφικές μεταρρυθμίσεις: τάσεις και αντιστάσεις. Στο Μ. Θεοδοροπούλου (επιμ.) *Θέρμη και φως. Αφιερωματικός τόμος στη μνήμη του Α.-Φ. Χριστίδη*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 365-383.
- Κριαράς, Ε. 1995. *Νέο ελληνικό λεξικό της σύγχρονης δημοτικής γλώσσας*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών. [ΝΕΛ]
- Λεξικό της κοινής νεοελληνικής* 1998. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. [ΛΚΝ]
- Liddell, H. G., Scott, R. & Κωνσταντινίδης, Α. 1904. *Μέγα λεξικόν της ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Ιωάννης Σιδέρης. [L&S]
- Μανδάλια, Μ. (επιμ.) 2002³. *Μείζον ελληνικό λεξικό: Τεγόπουλος-Φυτράκης*. Αθήνα: Αρμονία. [ΜΕΛ]
- Μεγάλο ηλεκτρονικό λεξικό νεοελληνικής γλώσσας (χ.χ.)*. Αθήνα: Πατάκης. [ΜΗΛΝΕΓ]
Διαθέσιμο στο: <http://lexicon-neohel.patakis.gr/el/>
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2008³. *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας. [ΛΝΕΓ]

- Μπαμπινιώτης, Γ. 2011². *Ετυμολογικό λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας. [ΕΛ]
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2018. *Το ελληνικό αλφάβητο: Αλφάβητο, γραφή, ορθογραφία*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Παπαναστασίου, Γ. 2008. *Νεοελληνική ορθογραφία: ιστορία, θεωρία, εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Τράπαλης, Γ. 2009. Σύντομη ανασκόπηση της σύγχρονης ελληνικής λεξικογραφίας: Τα ερμηνευτικά λεξικά (1976-2006). Στο Γ. Γιαννάκης, Μ. Μπαλτατζάνη, Γ. Ξυδόπουλος & Α. Τσαγγαλίδης (επιμ.) *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 1149-1167.
- Tseronis, A. & Iordanidou, A. 2009. Modern Greek dictionaries and the ideology of standardisation. In A. Georgakopoulou & M. Silk (eds) *Standard Languages and Language Standards: Greek, Past and Present*. London: Ashgate, 167-185.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. 1965. *Άπαντα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Γλωσσικό ζήτημα και γλωσσοεκπαιδευτικά: Ορθογραφικά-παιδαγωγικά (7ος τόμος)*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Τριανταφυλλίδης, Μ. κ.ά. 2002 [1941]. *Νεοελληνική γραμματική της δημοτικής: Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941) με διορθώσεις*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Φιλιππάκη-Warburton, E., Γεωργιαφέντης, Μ., Κοτζόγλου, Γ. & Λουκά, Μ. 2012. *Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού*. Αθήνα: ΙΤΥΕ «Διόφαντος».
- Χαραλαμπίδης, Χ. (επιμ.) 2014. *Χρηστικό λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Ακαδημία Αθηνών. [ΧΛΝΓ]
- Χαραλαμπίδης, Χ. 2001. Ορθογραφικά προβλήματα της νεοελληνικής. *Μέντορας*, 4, 185-201.
- Χάρης, Η. Γ. 2008. *Η γλώσσα, τα λάθη και τα πάθη*. Τόμος Β'. Αθήνα: Πόλις.
- Χάρης, Η. Γ. 2015. *Η γλώσσα, τα λάθη και τα πάθη*. Τόμος Α'. Αθήνα: Γαβριηλίδης.
- Χατζησαββίδης, Σ. & Χατζησαββίδου, Α. 2012. *Γραμματική νέας ελληνικής γλώσσας, Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: ΙΤΥΕ «Διόφαντος».

Παράρτημα: Σύγκριση της ορθογραφίας των λεξικών

Σημειώνεται ότι για την κατάρτιση του Πίνακα δεν ήταν δυνατόν να βρεθεί σε όλα τα λήμματα η σχολική ορθογραφία από τον *Ορθογραφικό οδηγό* Τριανταφυλλίδη ή τα σχολικά λεξικά. Παρόλ' αυτά αξιοποιήσαμε τις ρυθμίσεις της σχολικής Γραμματικής και προτείνουμε στην εργασία αυτή τη σχολική γραφή όπου δεν υπάρχει, π.χ. *αντιρύπανση* (ως νεότερο σύνθετο). Επίσης, αξιοποιήσαμε τον *Οδηγό της νεοελληνικής γλώσσας* (Ιορδανίδου 1999), ο οποίος, όπως αναφέρεται στην Εισαγωγή του *Ορθογραφικού οδηγού*, που περιέχει το εν λόγω εγχειρίδιο, ακολουθεί ρητά τις ρυθμίσεις της σχολικής Γραμματικής.

Στον Πίνακα δεν καταχωρίζονται πάντα όλες οι παράγωγες και οι σύνθετες λέξεις κάθε λήμματος χάρη οικονομίας χώρου. Κάποιες φορές όμως αυτό είναι αναγκαίο να γίνει, π.χ., βλ. *αντιρύπανση*, *ηχορύπανση* και *φωτορύπανση*. Αν κάποια λέξη χρήζει περαιτέρω σχολιασμού, τότε δίνεται σχετική υποσημείωση.

Σχολική ορθογραφία	ΧΛΗΓ	ΛΚΝ	ΜΗΑΝΕΓ	ΛΝΕΓ
αβάς [< ελνστ. <i>άββᾶς</i> < αραμ. <i>abbā</i>]	αβάς	αβάς	αβάς & αββάς	αββάς
αγόρι [< μσν. <i>αγόρι(ν)</i> < ελνστ. <i>ἄγορος</i> < αρχ. <i>ἄωρος</i>]	αγόρι	αγόρι	αγόρι & αγώρι	αγώρι
αμελητί [< ελνστ. <i>ἀμελητί</i>] ¹²	αμελλητί & αμελητί	αμελητί	αμελλητί	αμελλητί
αναριγώ [< αναριγώ, νεότερο σύνθ.]	αναριγώ & αναρριγώ	αναριγώ	αναριγώ & αναρριγώ	αναρριγώ
άνθιση [< <i>ανθίζω</i>] & άνθηση [< <i>ανθώ</i>]	άνθιση & άνθηση	άνθηση & άνθιση	άνθηση & άνθιση	άνθηση & άνθιση
(αντι)κατασκοπεία [< αντι- + <i>κατασκοπεία</i>]	(αντι)κατασκοπεία & (αντι)κατασκοπία	(αντι)κατασκοπεία	(αντι)κατασκοπεία & (αντι)κατασκοπία	(αντι)κατασκοπία
αντιπροσωπεία [< <i>αντιπροσωπ(εύω)</i> - <i>εία</i>]	αντιπροσωπεία & αντιπροσωπία	αντιπροσωπεία	αντιπροσωπεία	αντιπροσωπία
αντιστοιχίση [< <i>αντιστοιχώ</i>] & αντιστοίχιση [< <i>αντιστοιχίζω</i>]	αντιστοιχίση & αντιστοίχιση	αντιστοιχίση	αντιστοιχίση & αντιστοίχιση	αντιστοιχίση & αντιστοίχιση
αντιρύπανση [< <i>αντί-</i> + <i>ρύπανση</i> , νεότερο σύνθ.] ¹³	αντιρρύπανση & αντιρύπανση	–	αντιρύπανση	–
αποθαρρημένος [< <i>ἀποθαρρέω</i>]	αποθαρρημένος & αποθαρρημένος (→ αποθαρρύνω)	–	αποθαρρημένος & αποθαρρημένος (→ αποθαρρύνω)	αποθαρρημένος & αποθαρρημένος (→ αποθαρρύνω)
αποξηραμένος [μπ. < <i>αποξηραίνω</i>]	αποξηραμένος & αποξηραμμένος	αποξηραμένος (→ αποξηραίνω)	αποξηραμένος (→ αποξηραίνω)	αποξηραμμένος

¹² Υπάρχουν δύο γραφές στα αρχαία, οπότε επιλέγεται η απλούστερη (βλ. λεξικό Liddell & Scott [L&S]).

¹³ Έτσι και στο *Αντίστροφο λεξικό της νέας ελληνικής* (ΑΛΝΕ) και στο ΝΕΛ.

Αρμαγεδόνας [< ελνστ. <i>Ἀρμαγεδών, Ἀρμαγεδδών</i>] ¹⁴	Αρμαγεδδόνας & Αρμαγεδόνας	–	Αρμαγεδόνας	Αρμαγεδδών & Αρμαγεδών
αρμοστεία [< αρμοστ(ής) -εία]	αρμοστεία & αρμοστία	αρμοστεία	αρμοστεία	αρμοστία
ασετυλίνη [< γαλλ. <i>acétylène</i>] ¹⁵	ασετυλίνη & ασετιλίνη	ασετυλίνη	ασετυλίνη & ασετιλίνη	ασετυλίνη
αυγό (& αβγό) ¹⁶ [< μσν. <i>ταυγά</i> < * <i>ταωγά</i> < αρχ. <i>ὠόν, τά ὠά</i>]	αβγό & αυγό	αυγό	αυγό	αβγό
αυτί (& αφτί) [< μσν. <i>αυτί(ν)</i> < <i>αυτίον</i> < ελνστ. <i>ὠτίον</i> < αρχ. <i>τά ὠτία, οὖς</i>]	αυτί & αφτί	αυτί	αυτί	αφτί
βαρυγκώμια [< μσν. <i>βαρυγνωμ(ώ) -ια</i>] ¹⁷	βαρυγκώμια	βαρυγκώμια	βαρυγκώμια & βαρυγγώμια ¹⁸	βαρυγγώμια
βαυαρικός (<i>Βαυαρία</i> στον <i>Ορθογραφικό οδηγό</i>)	βαυαρικός & βαβαρικός	–	βαυαρικός	βαβαρικός
βεβαρημένος [< <i>βαρώ</i>]	βεβαρημένος & βεβαρυμένος	βεβαρυμένος	βεβαρημένος	βεβαρημένος
βεγκέρα [< ιταλ. <i>vegghera</i>]	1. βεγγέρα & βεγκέρα	βεγγέρα	βεγκέρα	βεγκέρα
βίσονας [< λατ. <i>bison</i>]	2. βίσονας & βίσωνας	βίσονας	βίσονας	βίσωνας
βογκώ [< μσν. <i>γογγώ</i>] ¹⁹	βογκώ & βογγάω	βογκώ	βογκώ	βογγώ & εσφαλμ. βογκώ
βόλος [< αρχ. <i>βῶλος</i>]	βόλος & βῶλος	βόλος	βόλος	βῶλος
γάβρος [< ιταλ. <i>gabbro</i>] (= πέτρωμα)	γάββρος	–	γάβρος & γάββρος	–
γάμα [< αρχ. <i>γάμμα</i>] ²⁰	γάμα & γάμμα	γάμα	γάμα	γάμμα & γάμα

¹⁴ Σύμφωνα με το ΕΛ (που αναφέρει μόνο το *Αρμαγεδών*), το λήμμα απαντά με διπλή γραφή στα αρχαία ελληνικά, οπότε επιλέγεται η απλούστερη.

¹⁵ Αυτή τη γραφή προτιμούν και τα ΜΕΛ, ΝΕΛ, ΣΛΝΓ.

¹⁶ Βάλαμε σε παρένθεση τη δεύτερη γραφή, διότι είναι μεν αποδεκτή, αλλά η σχολική Γραμματική καταχωρίζει την πρώτη.

¹⁷ Έτσι και στο ΜΕΛ και το ΣΛΝΓ (βλ. και Ιορδανίδου 1999: 134).

¹⁸ Αλλά *βαρυγκωμώ* και όχι *βαρυγγωμώ*.

¹⁹ Ετυμολογικά αδιαφανής λέξη με την αρχαία.

²⁰ Παρόμοια το ΧΛΝΓ, το ΜΗΛΝΕΓ και το ΛΝΕΓ αναφέρουν τις γραφές *κάπα* & *κάππα*, *ρο* & *ρω*. Τα ΛΝΕΓ και ΜΗΛΝΕΓ αναφέρουν τα *ξει* & *ξι*, ενώ μόνο το ΛΝΕΓ τα *μυ* & *μι*, *νυ* & *νι*, *πει* & *πι*. Για εκπαιδευτικούς λόγους προτιμάται η απλογράφηση παρά την ετυμολογία (Παπαναστασίου 2008: 201).

γεώδης [< αρχ. γεώδης] ²¹	γεώδης & γαιώδης	γεώδης	γεώδης	γαιώδης
γίββωνας [< αγγλ. gibbon] ²²	γίββωνας & γίβωνας	γίββωνας	γίββωνας & γίβωνας & γίββωνας & γίβωνας	γίββωνας
γορίλας [αντδ. < νλατ. gorilla < ελνστ. Γόριλλαι]	γορίλας	γορίλλας	γορίλας & γορίλλας	γορίλλας
γρασίδι [μσν. γρασίδι < ελνστ. γράσσ(ις) -ίδιον]	γρασίδι	γρασίδι	γρασίδι & γρασσίδι	γρασσίδι
γρυ & γρι [< αρχ. ούδέ γρῦ]	γρι & γρυ	γρι	γρυ & γρι	γρυ
δικλίδα [< αρχ. δικλίς] ²³	δικλείδα & δικλίδα	δικλίδα & δικλείδα	δικλίδα & δικλείδα	δικλίδα & εσφαλμ. δικλείδα
διορία [< ελνστ. διορία, διωρία] ²⁴	διορία & διωρία	διορία	διορία & διωρία	διωρία
δυσφήμιση [< δυσφημῶ] & δυσφήμιση [< δυσφημίζω]	δυσφήμιση & δυσφήμιση	δυσφήμιση & δυσφήμιση	δυσφήμιση & δυσφήμιση	δυσφήμιση & δυσφήμιση
εγχείρηση [< εγχειρῶ] & εγχείριση [< εγχειρίζω] (= επέμβαση)	εγχείρηση & εγχείριση	εγχείρηση & εγχείριση	εγχείρηση & εγχείριση	εγχείρηση & εγχείριση
ελιξίριο [αντδ. < γαλλ. élixir < μσνλα τ. elixir < αραβ. al-iksīr < ελνστ. ξηρίον]	ελιξίριο & ελιξήριο	ελιξίριο	ελιξίριο	ελιξήριο
ενανθρώπιση [< αρχ. ενανθρωπέω] & ενανθρώπιση [< ενανθρωπίζομαι]	ενανθρώπιση & ενανθρώπιση	ενανθρώπιση	ενανθρώπιση & ενανθρώπισις	ενανθρώπιση & εσφαλμ. ενανθρώπιση
εξασθένηση [< εξασθενῶ] & εξασθένιση [< εξασθενίζω]	εξασθένηση & εξασθένιση	εξασθένηση & εξασθένιση	εξασθένηση & εξασθένιση	εξασθένιση & εξασθένηση
ερημοκλησιά [< ερημο(ς) -ο- + -κλησ(ία) -ιά] ²⁵	ερημοκλήσι & ερημοκκλήσι	ερημοκλήσι & ερημοκλησιά	ερημοκλήσι & ερημοκλησιά	ερημοκκλήσι

²¹ Σύμφωνα με το L&S, το γαιώδης είναι εσφαλμένη γραφή.

²² Έτσι και στο ΑΛΝΕ.

²³ Η γραφή με ει αποτελεί παρετυμολογική συσχέτιση με το κλειδί.

²⁴ Έτσι και στο ΑΛΝΕ και το ΣΛΝΓ. Σύμφωνα με το L&S, το αρχ. διορία σημαίνει «διάστημα δύο ωρών», ενώ το αρχ. διορία «προθεσμία».

²⁵ Παρόμοια και ζωκλήσι [< (έ)ζω + -κλησ(ία) -ι].

έρρινος [<i>< εν- αρχ. ρίν- (ρίς) - ος</i>] ²⁶	έρρινος & ένρινος	ένρινος & έρρινος	ένρινος & έρρινος	έρρινος
ετερόκλητος [<i>< γαλλ. hétero-klite < ελνστ. έτερόκλητος</i>] & ετερόκλητος [<i>< ελνστ. έτερόκλητος</i>]	ετερόκλητος & ετερόκλητος	ετερόκλητος & ετερόκλητος (άλλη σημασία)	ετερόκλητος & ετερόκλητος (άλλη σημασία)	ετερόκλητος
εφορεία [<i>< εφορεύω, π.χ. εφορεία βυζαντινών αρχαιοτήτων</i>] (& εφορία [<i>< έφορος, π.χ. οικονομική εφορία</i>])	εφορεία & εφορία (αρχαιοτήτων) ≠ εφορία (οικονομική)	εφορεία (αρχαιοτήτων) & εφορεία (οικονομική) & εφορία	εφορεία (αρχαιοτήτων) & εφορία (οικονομική)	εφορία (αρχαιοτήτων & οικονομική)
ζήλια [<i>< μσν. ζήλια < ζήλια</i>]	ζήλια & ζήλεια	ζήλια	ζήλια	ζήλεια
ημίρρευστος [<i>< ημι- + ρευστι(ός) -ος</i>]	ημίρρευστος & ημίρευστος ²⁷	ημίρρευστος	ημίρευστος & ημίρρευστος	ημίρρευστος
ηχορύπανση [<i>< ηχο- + ρύπαν(σις) -ση, νεότερο σύνθ.</i>]	ηχορύπανση & ηχορρύπανση	ηχορύπανση	ηχορύπανση	ηχορρύπανση
θερμορρύθμιση [<i>< θερμο- + ρύθμι(σις) -ση</i>]	θερμορύθμιση & θερμορρύθμιση	θερμορρύθμιση	θερμορύθμιση & θερμορρύθμιση	θερμορρύθμιση
καθοίκι [<i>< μσν. καθοίκι < φρ. κατ' οίκ(ον)</i>]	καθίκι & καθοίκι	καθοίκι	καθοίκι & καθίκι	καθοίκι
καινούριος (& καινούργιος) [<i>< μσν. καινούριος < ελνστ. καινούργιος < αρχ. καινουργής</i>]	καινούργιος & καινούριος	καινούριος	καινούριος	καινούργιος
κακκαβιά [<i>< κακκάβ(ι) < αρχ. κακκάβη -ιά</i>]	κακαβιά & κακκαβιά	κακαβιά	κακκαβιά	κακκαβιά
καμηλαύκι [<i>< μσν. καμηλαύκι</i>] ²⁸	καλιμαύχι & καλιμαύκι & καλημαύχι &	καλημαύχι & καμηλαύχι	καλημαύχι & καλιμαύχι &	καμιλαύκι

²⁶ Στα αρχαία ελληνικά το ν της αρχαίας πρόθεσης εν- αφομοιώνεται με τον γειτονικό φθόγγο, άρα έρρινος. Όμως, σύμφωνα με το L&S, μαρτυρούνται και τύποι με νρ, π.χ. ένράπτω, ένρίπτω ένρινος.

²⁷ Παρόμοια το ΧΛΗΓ υιοθετεί δύο γραφές για τα παχύρρευστος και λεπτόρρευστος, όμως όχι και το ΜΗΛΗΓ.

²⁸ Σύμφωνα με τον Παπαναστασίου (2008: 215- 216), για λόγους ομοιομορφίας πρέπει να επιλέγεται η μη παρετυμολογημένη γραφή. Ωστόσο, επειδή στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελούν και οι δυο γραφές προϊόντα παρετυμολόγησης, πρέπει να επιλεγεί μία από τις δύο καμηλαύκι ή καλημαύκι (στη «Μεγάλη» Γραμματική Τριανταφυλλίδη καταχωρίζονται και οι δύο γραφές σ. 84). Σύμφωνα με το L&S, μαρτυρείται

	καλημαύκι & καμηλαύχι & καμηλαύκι & καμιλαύκι		καλυμμαύχι & καμηλαύχι & καμηλαύκι & καλημαύχι & καλημαύκι	
καμιλό [< γαλλ. <i>camelot</i>]	καμηλό & καμιλό	καμηλό	καμιλό	καμιλό
κανναβάτσο [< μσν. <i>κανναβάτσο(ν)</i>] ²⁹	κανναβάτσο & κανναβάτσο	κανναβάτσο	κανναβάτσο	κανναβάτσο
κάρο [< λατ. <i>carrum</i>]	κάρο & κάρρο	κάρο	κάρο & κάρρο	κάρο (ορθότ. κάρρο)
καταχώρηση [< <i>καταχωρώ</i>] & καταχώριση [< <i>καταχωρίζω</i>]	καταχώρηση & καταχώριση	καταχώρηση & καταχώριση	καταχώρηση & καταχώριση	καταχώριση
καψόνι [< <i>κάψ(α) -όνι</i>]	καψόνι & καψόνι	καψόνι	καψόνι	καψόνι
κελαηδώ [< αρχ. <i>κελαδῶ</i>]	κελαηδάει & κελαϊδάει	κελαηδώ	κελαηδώ	κελαϊδώ & συν. ορθογ. κελαηδώ
κελί [< λατ. <i>cella</i>]	κελί & κελλί	κελί	κελί	κελλί
κιβδηλία [< αρχ. <i>κιβδηλία</i>] ³⁰	κιβδηλεία & κιβδηλία	κιβδηλία	–	κιβδηλεία
κλώσα [< αρχ. <i>κλώσσ(ω)</i>]	κλώσα & κλώσσα	κλώσα	κλώσα & κλώσσα	κλώσσα
κόκαλο [< αρχ. <i>κόκκαλος</i>]	κόκαλο & κόκκαλο ³¹	κόκαλο	κόκαλο & κόκκαλο	κόκκαλο
κοκίτης [< αρχ. <i>κόκκ(υ) -ίτης</i> , ηχομίμητη λέξη της φωνής του κούκου]	κοκίτης & κοκκύτης	κοκίτης	κοκίτης	κοκκύτης
κολλισίδα [< μσν. <i>κολλητισίδα</i> < * <i>κολλητίδα</i>] ³²	κολλισίδα & κολιτισίδα & κολλητισίδα	κολλητισίδα	κολλητισίδα & κολλισίδα	κολλητισίδα
κομμουνισμός [< γαλλ. <i>communisme</i>] ³³	κομμουνισμός & κομμουνισμός ³⁴	κομμουνισμός	κομμουνισμός	κομμουνισμός
κομφορισμός [< γαλλ. <i>conformisme</i>]	κομφορισμός & κονφορισμός	κομφορισμός	κομφορισμός & κονφορισμός	κομφορισμός & κονφορισμός
κοπανέλι [< <i>κόπαν(ος) -έλι</i>]	κοπανέλι & κοπανέλλι	κοπανέλι	κοπανέλι	κοπανέλλι
κορόνα [αντδ. < ιταλ. <i>corona</i> <	κορόνα & κορώνα	κορόνα	κορόνα	κορώνα

ο τύπος *καμελαύκιον* στα αρχαία και επιπλέον αναφέρει ότι η γραφή *καλυμμαύχιον* αποτελεί σύγχρονη επινόηση. Τέλος, έχει κρατήσει το η καθώς παρετυμολογείται από την *καμήλα* (αναλογική αρχή).

²⁹ Η ορθογράφηση είναι αναλογική της *κάνναβης* (βλ. *κάνναβη* & *κάνναβη* στο ΧΑΝΓ).

³⁰ Στο L&S καταχωρίζονται και οι δύο τύποι, άρα επιλέγεται ο απλούστερος.

³¹ Ενώ καταχωρίζει 10 λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με διπλές γραφές, ορθογραφεί *κοκάλα*.

³² Έτσι καταχωρίζεται στον *Ορθογραφικό οδηγό* Τριανταφυλλίδη.

³³ Έτσι καταχωρίζεται στο ΑΛΝΕ, ΜΕΛ και ΣΛΝΓ.

³⁴ Αλλά γράφει *αντικομμουνισμός*.

λατ. <i>corona</i> < αρχ. <i>κορώνη</i>]				
κοτρόνι [< <i>κροτόνι</i> < αρχ. <i>κροτ(ῶ) -όνι</i>]	κοτρόνα & κοτρόνα & κοτρώνι	κοτρόνα	κοτρόνα & κοτρόνι	κοτρώνα
κουκί [< ελνστ. <i>κοκκίον</i> < αρχ. <i>κόκκος</i>]	κουκιά & κουκκιά	κουκί	κουκί	κουκκί
κούκος [ηχομιμητική λέξη από το <i>κούκου</i>]	κούκος & κούκκος	κούκος	κούκος	κούκκος
κροντήρι [< μσν. <i>κροντήρι(ο)ν</i> < <i>κρωτήριον</i>]	κροντήρι	κροντήρι	κροντήρι & κρωντήρι	κρωντήρι
κτήτορας [< ελνστ. <i>κτήτωρ</i>]	κτήτορας & κτίτορας	κτήτορας ³⁵	κτήτορας & κτίτορας	κτήτορας & κτίτορας
κτίριο (& κτήριο) [< αρχ. <i>οικήτηριον</i> , παρετ. με το <i>κτίζω</i>]	κτίριο & κτήριο	κτίριο	κτίριο	κτήριο
κυρ ³⁶	κυρ & κυρ-	κυρ	–	κυρ-
λόγκος [< σλαβ. <i>logŭ</i>]	λόγγος & λόγκος	λόγγος	λόγκος	λόγγος & λόγκος
λότο [< ιταλ. <i>lotto</i>]	λόττο & λότο	λότο & λόττο	λότο	λόττο
μάγκανο [ελνστ. <i>μάγγανον</i>] ³⁷	μάγγανο & μάγκανο	μάγκανο	μάγκανο & μάγγανο ³⁸	μάγγανο
μακελάρης [< μσν. <i>μακελλάρης</i> < λατ. <i>macellarius</i>]	μακελάρης	μακελάρης	μακελάρης & μακελλάρης ³⁹	μακελλάρης
μακία [< ιταλ. <i>macchia</i>]	μακία & μακκία	–	μακία & μακκία	–
μαμή [< ελνστ. <i>μάμμη</i>] ⁴⁰	μαμή & μαμμή	μαμή	μαμή & μαμμή ⁴¹	μαμμή
Μαμωνάς [< ελνστ. <i>μαμωνᾶς</i> < αραμ. <i>māmōnā</i>] ⁴²	μαμωνάς & μαμμωνάς	μαμμωνάς	μαμωνάς & μαμμωνάς	Μαμωνάς

³⁵ Το ΛΚΝ καταχωρίζει όμως τη διπλή γραφή *κτιτορικός* με διαφορετική έννοια από το *κτητορικός*.

³⁶ Σύμφωνα με τη «Μεγάλη» Γραμματική Τριανταφυλλίδη, τα προτακτικά *κυρ*, *καπετάν* και *πάτερ* δεν παίρνουν ενωτικό (Τριανταφυλλίδης κ.ά. 1941/2002: 52).

³⁷ Αδιαφανής σχέση με την αρχαία λέξη.

³⁸ Αλλά *μαγκώνω*.

³⁹ Παρόμοια *μακελεύω* & *μακελλεύω* αλλά *μακελειό*.

⁴⁰ «Το διπλό σύμφωνο οφείλεται σε εκφραστικό διπλασιασμό της νηπιακής γλώσσας» (Παπαναστασίου 2008: 196).

⁴¹ Αλλά καταχωρίζει μόνο το *ποντικομαμή*, σε αντίθεση με το ΧΛΝΓ.

⁴² Έτσι και στο ΣΛΝΓ.

μαντίλι [< λατ. <i>mantilium</i>]	μαντίλι & μαντήλι	μαντίλι	μαντίλι & μαντήλι ⁴³	μαντήλι
μάπα [< λατ. <i>mapra</i>]	μάπα & μάππα	μάπα	μάπα	μάππα
μάρσιπος [< αρχ. <i>μάρσιππος</i>] ⁴⁴	μάρσιπος & μάρσιππος	μάρσιπος	μάρσιπος & μάρσιππος	μάρσιπος & μάρσιππος
μέγκενη [αντδ. < τουρκ. <i>mengene</i> < ελνστ. <i>μάγγανον</i>]	μέγγενη & μέγκενη	μέγγενη	μέγκενη & μέγγενη	μέγκενη
μείγμα [< αρχ. <i>μείγμα</i>] ⁴⁵	μείγμα & μίγμα	μείγμα	μείγμα & μίγμα	μείγμα
μετοίκηση [< αρχ. <i>μετοίκησης</i>]	μετοίκηση & μετοίκιση	μετοίκηση	μετοίκηση	μετοίκιση
Μίκι Μάους [< αγγλ. <i>Mickey Mouse</i>]	Μίκυ Μάους & Μίκι Μάους	μικιμάους	Μίκι μάους & Μίκυ Μάους	Μίκυ Μάους
μολυβδόβουλο [< <i>μολυβδ(ος) -ο-βούλ(α) -ο</i>]	μολυβδόβουλο & μολυβδόβουλλο	–	μολυβδόβουλο & μολυβδόβουλλο ⁴⁶	μολυβδόβουλλο
μουγγός [< ελνστ. <i>μογγός</i>]	μουγγός & μουγκός	μουγγός	μουγγός & μουγκός	μουγγός
νησιτίσιμος [< ελνστ. <i>νήσι(μος) -σιμος</i>]	νησιτίσιμος & νησιτήσιμος	νησιτίσιμος	νησιτίσιμος & νησιτήσιμος	νησιτήσιμος
νονός [< ελνστ. <i>νοννος</i> < υστλατ. <i>nonnus</i>]	νονός	νονός	νονός & νοννός	νοννός
νταλικιέρης [< <i>νταλικ(α) -ιέρης</i>]	νταλικιέρης & νταλικιέρης	νταλικιέρης	νταλικιέρης	νταλικιέρης
ξευτιλίζω [< ελνστ. <i>έξευτελίζω</i>] & ξεφτιλίζω [< <i>ξεφτιλίζω</i>]	ξεφτιλίζω & ξευτιλίζω	ξεφτιλίζω & ξεφτελίζω	ξεφτιλίζω & ξεφτελίζω	ξευτιλίζω & εσφαλμ. ξεφτιλίζω
ξίγκι [< ελνστ. <i>όξύγγιον</i> < λατ. <i>axungia</i>] ⁴⁷	ξίγκι & ξύγκι	ξίγκι	ξίγκι & ξύγκι & ξύγγι & ξίγγι	ξίγγι
ομηρία [< ελνστ. <i>όμηρία, όμηρεία</i>] ⁴⁸	ομηρία & ομηρεία	ομηρία	ομηρία	ομηρεία

⁴³ Αλλά κεφαλομάντιλο, μυζομάντιλο, χαρτομάντιλο, ενώ τραπεζομάντιλο & τραπεζομάντηλο, μωρομάντιλο & μωρομάντηλο κτλ.

⁴⁴ Σύμφωνα με το L&S, υπήρχε διπλή γραφή στην αρχαία γλώσσα, οπότε επιλέγεται η απλούστερη. Να σημειωθεί όμως ότι στο εν λόγω λεξικό λημματοποιείται με ένα π.

⁴⁵ Όλες οι λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια γράφονται με ει (αναλογική αρχή), π.χ. *μεικτός, μείξη* αλλά και *αιμομειξία, αδελφομειξία* (Παπαναστασίου 2008: 210, πρβ. Χάρης 2015: 36). Μόνο το ΣΑΝΓ καταχωρίζει με ει την *αιμομειξία*, ακολουθώντας τη γραφή του *μεικτός, μείξη* κ.λπ. Το ΛΚΝ, παρόλο που ορθογραφεί όλες τις λέξεις που ανήκουν στην ίδια οικογένεια με ει, σ' αυτό ακολουθεί την ελληνιστική γραφή *αιμομειξία* και *αδελφομειξία*. Θεωρούμε όμως ότι είναι προτιμότερη η γραφή με ει για παιδαγωγικούς λόγους (ίδια οικογένεια λέξεων). Το ΑΝΕΓ καταχωρίζει τη γραφή *μείγμα* αλλά *μικτός, ανάμικτος* κ.ά.

⁴⁶ Αλλά καταχωρίζει *βούλα*.

⁴⁷ Είναι δάνειο από την ελληνιστική εποχή και μετά, οπότε απλογραφείται.

⁴⁸ Από τα αρχαία ελληνικά μάς παραδίδονται δύο γραφές, οπότε επιλέγεται η απλούστερη.

οξειδίο [< γαλλ. <i>oxide, oxyde</i> < ελνστ. <i>όξειδιον</i>]	οξειδίο & οξίδιο ⁴⁹	οξειδίο	οξειδίο	οξίδιο
ορθοπαιδικός [< <i>ορθο(ς) + - παιδικός</i> < αρχ. <i>παῖς</i>] & ορθοπεδικός [< γαλλ. <i>orthopédique</i> < <i>orthopédie</i>]	ορθοπαιδικός & ορθοπεδικός	ορθοπεδικός & ορθοπαιδικός	ορθοπαιδικός & ορθοπεδικός	ορθοπαιδικός & ορθοπεδικός
ορμήνια [< <i>ορμην(εύω) -ια</i>]	ορμήνια & ορμήνεια	ορμήνια	ορμήνια	ορμήνεια
ουγκιά [< λατ. <i>uncia</i>]	ουγγιά & ουγκιά	ουγγιά	ουγκιά & ουγγιά	ουγκιά
οχ [ηχομιμητική λέξη]	οχ & ωχ	οχ	οχ & ωχ	οχ
παγόني [< μσν. <i>παγόνη</i> < παλ. ιταλ. <i>ragone</i> ή μσν. <i>παόνιον</i> < πάων < λατ. <i>rano</i>]	παγόνη & παγώνη	παγόνη	παγόνη & παγώνη	παγώνη
παλικάρι [< αρχ. <i>πάλλαξ</i>] ⁵⁰	παλικάρι & παλληκάρι	παλικάρι & παλληκάρι	παλικάρι & παλληκάρι	παλληκάρι
παπάς [< ελνστ. <i>παπάς, πάπας</i> < αρχ. <i>πάππας</i>] ⁵¹	παπάς & παππάς	παπάς	παπάς	παππάς
πάτρονας [< λατ. <i>patronus</i>]	πάτρωνας & πάτρονας	πάτρονας	πάτρονας	πάτρωνας
περίσφιξη [< <i>περιέσφιξα</i>]	περίσφιξη & περισφιγξη	περίσφιξη	περίσφιξη & περισφιγξη	περίσφιγξη
πηγεμός [< <i>πηγαί(νω) -μός</i>] ⁵²	πηγαίμος & πηγεμός	πηγεμός	πηγεμός	πηγαίμος
πίωμα [< <i>πιω- -μα</i>] ⁵³	πιώμα & πίομα	πίωμα	πίωμα	πιώμα
πλημμύρα [< ελνστ. <i>πλήμυρα</i>] ⁵⁴	πλημμύρα & πλημύρα ⁵⁵	πλημμύρα	πλημμύρα	πλημύρα
πολυρυθμία [< <i>πολυ- + -ρυθμία</i> , νεότερο σύνθετο]	πολυρυθμία & πολυρρυθμία	–	πολυρυθμία	–

⁴⁹ Όμως προτείνει τις γραφές *οξειδοαναγωγικός* και *οξειδωτής*.

⁵⁰ Στον *Ορθογραφικό οδηγό* Τριανταφυλλίδη η γραφή του ακολουθεί την αρχή της απλούστερης γραφής.

⁵¹ Παραδίδεται διπλή γραφή στην αρχαία ελληνική, οπότε επιλέγεται η απλούστερη.

⁵² Ακολουθείται η αναλογική αρχή για την ομαδοποίηση της ορθογραφίας των επιθημάτων.

⁵³ Αυτή τη γραφή επιλέγει και το ΑΛΝΕ και ο Παπαναστασίου (2008: 267).

⁵⁴ Η ορθογραφία της είναι αποτέλεσμα παρετυμολογικής συσχέτισης (*πλην + μύρομαι*), έτσι και στον *Ορθογραφικό οδηγό* (Παπαναστασίου 2008: 216). Στο L&S γίνεται παραπομπή στον τύπο με τα δύο μ.

⁵⁵ Όμως καταχωρίζει τις γραφές *πλημμυρικός*, *πλημμύρισμα*, *πλημμυροπαθής* και *πλημμυρόπληκτος*.

πουγκί [< μσν. πουγγί < μσνλατ. * <i>runga</i>] ⁵⁶	πουγκί & πουγγί	πουγκί	πουγκί & πουγγί	πουγκί & παλιот. πουγγί
πραιτοριανός [< λατ. <i>praetoriani</i>]	πραιτωριανός & πραιτοριανός	πραιτοριανός	πραιτοριανός	πραιτωριανός
προμήθιο [< αγγλ. <i>promethium</i>] ⁵⁷	προμήθειο & προμήθιο	–	προμήθιο	προμήθιο & ορθот. προμήθειο
ραβί [< ελνστ. <i>ράββι</i> < εβρ. <i>rabbī</i>] ⁵⁸	ραβί & ραββί	ραβί	ραβί & ραββί	ραββί
ρεύω [< αρχ. <i>ρέω</i> , αόρ. <i>έρρευσα</i> > <i>έρρεψα</i>]	ρέβω & ρεύω	ρεύω	ρεύω	ρέβω & εσφαλμ. ρεύω
ρέγκα [< βεν. <i>renga</i>]	ρέγκα & ρέγγα	ρέγγα	ρέγκα & ρέγγα	ρέγκα & εσφαλμ. ρέγγα
ριζότο [< ιταλ. <i>risotto</i>]	ριζότο & ρυζότο	ριζότο	ριζότο & ρυζότο	ρυζότο
Ρόταρι [< αγγλ. <i>rotary</i>]	Ρόταρι & Ρόταρι	(βλ. <i>ροταριανός</i>)	Ρόταρι	(βλ. <i>ροταριανός</i>)
σβόλος [< βόλος]	σβόλος & σβώλος	σβόλος	σβόλος	σβώλος
σιγίλιο [< λατ. <i>sigillum</i>]	σιγίλλιο & σιγίλιο	σιγίλιο	σιγίλιο & σιγίλλιο	σιγίλιο
σιφόνι [αντδ. < γαλλ. <i>siphon</i> < αρχ. <i>σίφων</i>]	σιφόνι & σιφώνι	σιφόνι	σιφόνι & σιφώνι	σιφώνι
σκοτσέζικος [< ιταλ. <i>scozzese</i>]	σκοτσέζικος & σκοτσέζικος	σκοτσέζικος	σκοτσέζικος	σκοτσέζικος
σπαγκέτι [< ιταλ. <i>spaghetti</i>]	σπαγγέτι & σπαγκέτι	σπαγγέτι	σπαγκέτι ⁵⁹	σπαγκέτι
σπάγκος [< ιταλ. <i>spago</i>] ⁶⁰	σπάγγος & σπάγκος	σπάγγος	σπάγκος	σπάγκος
σταγονοροή [< σταγον(α) -ο- + ροή, νεότερο σύνθετο]	σταγονορροή & σταγονοροή	–	σταγονορροή	σταγονοροή
στείρα (= ψάρι) [< αρχ. <i>στειρα</i>] ⁶¹	στείρα & στήρα	στείρα	στήρα	–
στιλ [< γαλλ. <i>style</i>]	στιλ & στυλ	στιλ	στιλ	στυλ
στιλό [< γαλλ. <i>stylo</i> σύντμ. του <i>stylographe</i>]	στιλό(ς) & στυλό	στιλό(ς)	στιλό(ς)	στυλό

⁵⁶ Έτσι ορθογραφείται από τη Γραμματική Τριανταφυλλίδη (1941/2002: 93) ως λατινικό δάνειο.

⁵⁷ Έτσι και στο ΑΛΝΕ.

⁵⁸ Η σχολική γραμματική καταχωρίζει το *ραβίνος*.

⁵⁹ Το ΧΑΝΓ, το ΜΗΛΝΕΓ και το ΛΝΕΓ καταχωρίζουν –αδικαιολόγητα– τον τύπο *σπαγγετίνι*, ενώ το ΛΚΝ δεν τον ληματοποιεί.

⁶⁰ Ο *Ορθογραφικός οδηγός* Τριανταφυλλίδη καταχωρίζει τον τύπο με *γγ*, όμως από το (σχολικό) *Λεξικό της ελληνικής ως ξένης γλώσσας* καταγράφεται ο εν λόγω τύπος, που ως δάνειο απλογραφείται.

⁶¹ Σύμφωνα με τον Ανδριώτη (1983 [1951]).

στύβω [< αρχ. <i>στειβω</i>]	στύβω & στίβω & στείβω	στύβω	–	στείβω
στρίγκλα [αντδ. < λατ. <i>*strigula</i> < ελνστ. <i>στριγγ- (στρίγξ)</i>]	στρίγκλα & στρίγγλα	στρίγκλα	στρίγκλα & στρίγγλα	στρίγγλα ⁶² & στρίγκλα
συγγνώμη (& συγνώμη) [< αρχ. <i>συγγνώμη</i>]	συγγνώμη & συγνώμη	συγγνώμη & συγνώμη	συγγνώμη & συγνώμη	συγγνώμη
συγχύζω [< μσν. <i>συγχύζω</i> < <i>σύγχυσις</i>]	συγχύζω & συγχίζω	συγχύζω	συγχύζω	συγχίζω ⁶³
συνοδεία [< ελνστ. <i>συνοδία, συνοδεία</i>] ⁶⁴	συνοδεία & συνοδία	συνοδεία	συνοδεία	συνοδία
σίστεμ [< αγγλ. <i>system</i>]	σύστημα (πόιντ σύστημα & πόιντ σύστημα)	πόιντ σύστημα	πόιντ σύστημα	–
σωρείτης [< ελνστ. <i>σωρείτης</i>] ⁶⁵	σωρείτης & σωρίτης	σωρείτης	σωρείτης	σωρίτης
ταγγός [< ελνστ. <i>ταγγός</i>] ⁶⁶	ταγγός & ταγκός	ταγκός	ταγγός	ταγγός
ταγκό (& τανγκό) ⁶⁷ [< γαλλ. <i>tango</i>].	τάνγκο & τάγκο	ταγκό	τανγκό & τάνγκο	τανγκό
τέσσαρις [αρχ. <i>τέσσαρες</i>]	τέσσαρις & τέσσερεις ⁶⁸	τέσσαρις	τέσσαρις	τέσσερεις
-τζίδικος -η -ο & -ατζίδικος -η -ο [< -τζ(ής), -ατζ(ής) -ίδικος] ⁶⁹	-(α)τζίδικο -η -ο & -(α)τζήδικο -η -ο	-(α)τζίδικος	-(α)τζίδικος	-(α)τζήδικος

⁶² Αλλά *στρίγγλισμα, στριγγός*. Η γραφή *στρίγγλα*, σύμφωνα με το ΕΛ, είναι αντιδάνειο και ανάγεται στο αρχαίο **στρίγξ, στρίγγα*. Επειδή αναθεωρήθηκε η ετυμολογία του ΛΝΕΓ, ορθογραφείται στο ΕΛ μόνο με γγ, κάτι που δεν είναι σύμφωνο με τη σχολική Γραμματική (τα αντιδάνεια απλογραφούνται).

⁶³ Το ΛΝΕΓ κάνει σημασιολογικό διαχωρισμό ανάμεσα στο *σύγχυση* (= ψυχική αναστάτωση) & *σύγχυση* (= μπέρδεμα), επομένως καταχωρίζει τη μετοχή *συγχισμένος*, σε αντίθεση με το ΧΛΝΓ που καταχωρίζει και τις δύο γραφές.

⁶⁴ Στον *Ορθογραφικό οδηγό* Τριανταφυλλίδη καταχωρίζεται με *ει* και όχι με *ι* (παρόλο που υπάρχει διπλή γραφή στα αρχαία ελληνικά), γιατί θεωρείται ότι έχει προκύψει από ρήμα σε *-εύω (συνοδεύω)*. Επίσης, το L&S αναφέρει ότι είναι ορθότερη η γραφή με *ει*.

⁶⁵ Έτσι και στο ΜΕΛ. Στο L&S αναφέρεται ότι έχει διορθωθεί από τους δόκιμους συγγραφείς σε *σωρείτης*.

⁶⁶ Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της Γραμματικής Τριανταφυλλίδη (2002 [1941]: 423), οι λέξεις που στην αρχαία γλώσσα γραφόντουσαν με γγ το διατηρούν και στη νέα. Εν προκειμένω, το *ταγγός* απαντά με αυτή τη μορφή στα αρχαία ελληνικά και με την ίδια σημασία που έχει και σήμερα (πρβ. L&S), οπότε δεν υπάρχει λόγος να γραφτεί με γκ. Επιπλέον, να σημειωθεί ότι το χρονικό όριο για την ορθογράφηση των λέξεων που ακολουθούν την ιστορική γραφή είναι τα ελληνιστικά χρόνια, 4ος-5ος μ.Χ. αιώνας (πρβ. Παπαναστασίου 2008: 184). Παρόμοια είναι η άποψη του Παπαναστασίου (2008: 218), ο οποίος θεωρεί ετυμολογικά ορθή τη γραφή με γγ, ωστόσο η Ιορδανίδου (1999: 131) στον *Ορθογραφικό οδηγό* προτείνει την ορθογράφηση του λήμματος με γκ, όπως επίσης και το ΜΕΛ. Τα ΝΕΛ, ΣΛΝΓ και ΑΝΛΕ προτιμούν το γγ.

⁶⁷ Ο *Ορθογραφικός οδηγός* (όπ.π. 428) αναφέρει ότι το *ng* «μεταγράφεται συνήθως γκ».

⁶⁸ Ο Χαράλαμπακός (2001: 190) απορρίπτει τη γραφή *τέσσερεις*, την οποία πρότεινε αρχικά ο Τριανταφυλλίδης (1965: 355) αναλογικά προς τη γραφή *τρεις*, αν και ήξερε ότι δεν ήταν το ετυμολογικά ορθό, καθώς αυτή η θέση του δεν υιοθετήθηκε αργότερα από τη σχολική Γραμματική.

⁶⁹ Στα λεξικά περιλαμβάνονται καταχωρίσεις όπως, π.χ., *ετοιματζίδικος, προποτζίδικο* κτλ. Για την ορθογραφία βλ. Τριανταφυλλίδη κ.ά. (2002 [1941]): 127.

τηγανητός [< ελνστ. *τηγανητός]	τηγανητός & τηγαν(σ)τός	τηγανητός	τηγανητός & τηγανιστός ⁷⁰	τηγανητός
τιτάνιος [< ελνστ. <i>Τιτάνιος</i>]	τιτάνιος & τιτάνειος	τιτάνιος	τιτάνιος	τιτάνειος & τιτάνιος
τόνος [αντδ. < ιταλ. <i>tonno</i> < υστλατ. <i>tunpus</i> < αρχ. θύννος]	τόνος & τόννος	τόνος	τόνος	τόννος
τσιγκούνης [< τουρκ. <i>çingene</i>]	τσιγκούνης & τσιγγούνης	τσιγκούνης	τσιγκούνης & τσιγγούνης	τσιγγούνης
φροϊδικός [<i>Φρόιντ</i> < <i>Freud</i>] & φροϋδικός [< <i>Φρόυντ</i> < <i>Freud</i>]	φροϋδικός & φροϊδικός	φροϊδικός	φροϋδικός	φροϊδικός
φτώχεια [< φτωχ(ός) -εια] ⁷¹	φτώχεια & φτώχια	φτώχεια	φτώχεια	φτώχια
φωτογράφιση [< <i>φωτογραφώ</i>] & φωτογράφιση [< <i>φωτογραφίζω</i>]	φωτογράφιση & φωτογράφηση	φωτογράφιση & φωτογράφηση	φωτογράφιση & φωτογράφηση	φωτογράφιση
φωτορύπανση [< <i>φωτο-</i> + <i>ρύπαν(σις) -ση</i> , νεότερο σύνθ.]	φωτορύπανση & φωτορρύπανση	–	φωτορύπανση	φωτορρύπανση
χάννος [< ελνστ. χάννος]	χάνος & χάννος	χάννος	χάννος & χάνος	χάννος
Χερουβείμ [< ελνστ. <i>χερουβίμ</i> , <i>χερουβείμ</i> < εβρ. <i>kerūbin</i>] ⁷²	Χερουβείμ & Χερουβίμ	Χερουβείμ	Χερουβίμ	χερουβίμ & χερουβείμ
χιμάω [< αρχ. χύμα] ⁷³	χιμάω & χυμάω	χυμάω & χιμάω	–	χυμώ
χλωμός [< μσν. χλομός < ελνστ. φλόμος] ⁷⁴	χλομός & χλωμός	χλωμός	–	χλομός
χρεοκοπώ [< ελνστ. <i>χρεοκοπῶ</i>]	χρεοκοπώ & χρεωκοπώ	χρεοκοπώ	χρεοκοπώ	χρεωκοπώ & χρεοκοπώ
ψηλάφιση [< <i>ψηλαφώ</i>] & ψηλάφιση [< <i>ψηλαφίζω</i>]	ψηλάφιση & ψηλάφισι	ψηλάφιση & ψηλάφισι	ψηλάφιση & ψηλάφισι	ψηλάφιση & ψηλαφισμα

⁷⁰ Δεν θεωρείται περίπτωση διπλής γραφής όπως στο ΧΑΝΓ (τηγανητός & τηγανιτός).

⁷¹ Η ορθογράφιση γίνεται αναλογικά προς το αρχαιοελληνικό *πτωχεία*.

⁷² Παρόλο που μαρτυρούνται δύο γραφές για το λήμμα από τα αρχαία χρόνια (ελνστ. *χερουβίμ*, *χερουβείμ*), επικράτησε η γραφή με *ει* αναλογικά προς το *Σεραφείμ* (πρβ. Παπαναστασίου 2008: 202). Επιπλέον, έτσι καταχωρίζεται και από τη σχολική Γραμματική λόγω της ευρείας διάδοσης της λέξης με *ει* από την εκκλησιαστική γλώσσα (Τριανταφυλλίδης κ.ά. 2002 [1941]: 92).

⁷³ Στον *Ορθογραφικό οδηγό* Τριανταφυλλίδη καταχωρίζεται με *ι*.

⁷⁴ Στον *Ορθογραφικό οδηγό* καταχωρίζεται με *ω*. Ο Τριανταφυλλίδης (1965: 374), αν και γνώριζε ότι η εν λόγω γραφή ήταν λάθος, εντούτοις την κράτησε γιατί είχε γίνει παράδοση.